

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL :
 În România un an (48 NUMERE) 10 lei
 „ șase luni „ 6 „
 În toate țările uniunii post. „ an 12 „
 „ „ „ „ „ luni 7 „

REDACTIA ȘI ADMIN. PUBLICITATEA
 Bulevardul Ferdinand, 127 București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
 APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :
C. RADULESCU-MOTRU
 PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMĂR.
 25 Bani

Se găsește cu numărul la principala librărie și la depozitarii de ziare din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
 1/4 pagină 10 lei.

No. 20.

DUMINICĂ, 26 SEPTEMBRE 1910

Vol. 8.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

Ex libris. Materialismul istoric. — Păreră unui elev de liceu în chestiunea evreiască. — Teatrul Modern. Compania dramatică Davila. Intre Culișe, dramă în patru acte de H. de Rothschild.

CESTIUNI ACTUALE :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Sofismele democrației în învățământ.*

N. ÎM. TEOHARI. *Asupra împăcării conservatorilor.*

LITERATURĂ :

GABRIELE D'ANNUNZIO. *Bestii...*

ȘCOLARE :

TH. D. SPERANȚĂ. *Raport asupra învățământului.*

MARIA C. BUȚUREANU. *Școli menajere, agricole și horticoale pentru femei.*

ȘTIINȚĂ :

EUGEN MĂLINESCU. *Asupra interiorului pământului.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

C. R. M. *Lămuriri pentru „Facla“.*

N. ȘTEFĂNESCU-IACINTI. *În chestiunea convenției turco-române.*

N O U T A Ț I

Ex libris. Materialismul istoric.

Domnul Eugenio Rignano, directorul marelui reviste internaționale de sinteză științifică „*Scientia*“ din Milano, revistă ce apare în Milano, Paris, Berlin și Londra în cele patru limbi ale civilizației mondiale, a publicat nu de mult, în 1908 un foarte interesant studiu asupra *materialismului istoric* în care dezvoltă păreri noi și originale asupra valorii acestei concepții pentru știința sociologică.

D-șă arată marea contradicție a doctrinei marxiste care pe de o parte susține fatalitatea neînălăturabilă a dezvoltării

economice, care ar determina toate celelalte forme de manifestări, și pe de altă parte pune ca lege lupta între clase, care ar face să prepondereze una sau alta din ele în poziție economică. Dacă mersul dezvoltării economice este fatal, atunci cum ar putea el fi modificat prin lupta între clasele sociale?

D. Rignano arată foarte bine că în dezvoltarea socială, un alt factor decât cel economic, acel *juridic, ideea dreptului*, joacă un rol cel puțin tot atât de mare, și după cum acest factor juridic sprijină mai mult pe o clasă sau pe alta, el dă acesteia ponderația numai pentru a triumfa în lupta economică. D. Rignano ar fi trebuit însă să adauge că, factorul juridic este de caracter *moral* și că deci propășirea omenirii, atarnă mai ales de ideea morală.

A. D. Xenopol.

Păreră unui elev de liceu în chestiunea evreiască.

Primit din Iași următoarea scrisoare pe care o reproducem întocmai :

Domnule Profesor!

Întrebați-mi îndrăzneala de a voi să-mi afirm și eu părerea într-o chestiune așa de importantă, cum este chestiunea evreiască. N'aș fi avut-o, dacă n'aș fi fost oare-cum provocat de articolul pe care l-a publicat un coleg al meu într-o altă revistă. (*Revista Democrației Române*, 12 Septembrie).

Colegul meu semnează : un elev de liceu *evreu*. Eu sunt tot elev de liceu, dar *român*, din moși strămoși.

Ce susține colegul meu, evreul?

Transcriu cuvintele lui :

„S'ar putea face un roman psihologic interesant descriindu-se viața elevului de liceu evreu. Plin de optimism la început, el se sbuciumă puțin, pentru a cădea în pesimismul cel mai înverșunat. Nu se poate situație mai îngrozitoare decât a sa. De se întâmplă să se vorbească în clasă despre evrei, el trebuie să suporte povara privirii a 60 de perechi de ochi disprețuitoari, cari în cu tot dinadinsul să-i amintescă ireparabila crimă ce a comis-o : de a se fi născut evreu. Situația e și mai îngrozitoare în societățile literare și științifice școlare. Ar vrea și el să se manifeste în toate direcțiile culturale românești, ar vrea și el să-și exprime admirația și entuziasmul pentru eroii cari și-au dat viața spre binele neamului românesc, dar pretulindeni întâlnește aceiași ochi cari îi amintesc că locul lui nu e acolo.“

După această descriere. să întreabă colegul meu, ce pot deveni mai târziu elevii evrei, și răspunde : Unii socialiști, alții sioniști, toți fără ideal!

„Nenumăratele respingeri dela viața culturală românească i-au făcut pesimiști, sarbăzi, oameni fără ideal, despărțiți de viață, cari au putere de muncă, dar nu pot să și-o exercite în direcția în care le e chemarea, au voință dar le e tocită. Dintre aceștia, o parte va forma cohortele intelectualilor evrei de mai târziu, cari n'au nici un scop în viață decât acela de a trăi, iar o altă parte va umplea rândurile burghezimei celei mai declassate.“

Intreg articolul său este o tânguire, de la început și până la sfârșit.

Concluzia este o jale curată:

„Și această situațiune e, în trăsături generale, aceeași la toate liceele din țară. Judece acum ori-cine, dacă această situație e avantajoasă chiar pentru români, judece ori-cine dacă o reabilitare morală nu e cel puțin tot atât de folositoare ca egalizarea de drepturi.“

Nu contrazic pe colegul meu în ceea-ce privește istorisirea faptelor. Așa este. Viața pe care o găsește elevii evrei în liceu este adesea ori nesuferită.

Dar a cui este vina?

Eu cred că vina este a lor, și numai a lor.

Elevii evrei sunt, în majoritatea cazurilor, mai mult de cât fricoși, ei sunt lași, în ceea ce privește apărarea ideilor și credinței lor. Din lipsă de curaj ei se prefac chiar că admiră și iubesc lucruri pe cari noi simțim bine că nu le pot suferi. Nu odată am auzit pe colegii mei evrei lăudând pe d. Cuza. De ce? Ca să cerșească bunavoința noastră, a celor Români.

Ei bine, lașitatea lor ne asmută pe noi Români să le facem viața nesuferită!

Aducem o acuzare în contra lor; ridem de cine-va pe care știm bine că ei îl admiră, dintre ei nu se ridică nici unul ca să ne răspundă franc, și cu convingere. Toți tac și să codesc.

Eu pe omul fără curaj nu-l pot suferi. Fac deosebire între curaj și obrăznicie. Și așa cred că sunt și cei-l'alți coleg Români.

De ce nu ne batem noi joc de elevii de alte naționalități? Fiind-că aceștia, bine sau rău, știu să ne răspundă. Evreii nu răspund nici odată. Trebuie să se găsească tot unul dintre noi Români, care să le ia apărarea, când noi ne prea întrecem cu gluma.

Părerea mea este, că acela care nu știe respinge, cum se cuvine, injuriile și acuzările ce i se aduc, acela își merită soarta.

Sfârșind, aș avea un sfat de dat colegului meu evreu din Ploești, care să tânguiește atât de jalnic: să citească „*Neamul Românesc*“, care se tipărește pe aproape de dânsul. Căci această foaie trăiește din lașitatea evreilor și nu din curajul Românilor!

Acesta este adevărul.

15 Septembre.

Cu tot respectul,
Un elev de liceu, român

Teatrul Modern. Compania dramatică Davila. — Intre Culfse, dramă în 4 acte de H. de Rothschild.

Compania dramatică Davila a deschis Vineri 17 Sept., în noua sa locuință, Teatrul Modern, înoit și frumos gătit, stagiunea teatrală a anului acestuia cu piesa *La Rampe* a lui H. de Rothschild, multi-milionar, medic, filantrop și scriitor-dilettante. Ni se pare că de data aceasta alegerea nu a fost tocmai fericită; cu toate slăbiciunile piesei, am putut constată încă odată frumosul rezultat pe care-l dă efortarea artistică a acestei viteze companii dramatice. Drept vorbind piesa nu se poate spune că e rea; cusurul ei este că prea e *quelconque*, prea seamănă mult cu acele mediocre piese franțuzești, care se fac cu duzinile, atât pentru consumația pariziană, cât și pentru export. Asemenea piese au succese trecătoare, fac serii, dar pentru arta adevărată nu însemnează nimic; ceea-ce le salvează este numai o excelentă interpretare. Trupa d-lui Davila este în stare să salveze lucrări și mai slabe.

Când s'a jucat anul trecut la Paris, piesa lui Rothschild a făcut oarecare valvă, nu atât din pricina calităților dramatice, cât din pricina persoanei autorului, foarte cunoscut în unele cercuri pariziane. Se pare că este o piesă cu *cheie*: personagiile ar fi copii directe de pe oarecare personalități din lumea teatrală pariziană. Tocmai această intenție de

pamflet, în lipsa unui puternic talent, contribuie în mare parte la slăbiciunea piesei. Autorul a vroit să zugrăvească o viață aparte, aceea care se petrece între culise, în lumea de actori și actrițe, de directori și impresarii, de autori dramatici, cu prilejul aventurii unei femei din lumea mare întâmplător intrată în acea viață. D-l de Rothschild are o ciudată și cam simplistă concepție despre această lume: nu găsește într'însa nici o ființă de treabă, nici un om de omenie, — afară de eroina principală, care la dreptul nu face parte din acea lume; toți cei-l'alți sunt sau cabotini, în înțelesul cel mai rău, sau oameni de nimic. De aceea, ceea-ce în intenția autorului ar fi fost o satiră, a ieșit numai o caricatură.

Fabulația dramei e simplă. O femeie din lumea mare Madeleine de Saint-Vanor, amoroasă de teatru, dar mai ales de actorul Claude Bourgueil, care a inițiat-o în arta dramatică și în cealaltă, își părăsește bărbatul și lumea în care trăise până atunci, ca să intre în lumea mai fascinantă a teatrului. Ca actriță — acum o cheamă Madeleine Grandier — are mari succese. Dragostea ei pentru Bourgueil i-a dat chiar și talent. La succesul ei contribuie desigur și curiozitatea lumii ațîțată de scandalul acestei escapade. Dar tocmai succesele ei îi aduc nenorocirea. Bourgueil nu era firea aleasă și nobilă în care crezuse Madeleine, era numai un cabotin, tot ce poate fi mai cabotin. Succesele amantei sale, angajamentele cu onorarii fabuloase îl întunecă: i-se pare că el rămâne pe al doilea plan, că tot interesul publicului merge spre Madeleine Grandier; în ambiția și invidia lui de actor se topește toată dragostea ce avusese pentru femeia ce se sacrificase pentru el. De aci răceala lui și în urmă ruptura, sfâșietoare pentru biata femeie. Dar sfârșitul piesei e cam melodramatic. Cu ajutorul lui Pradel, scriitorul pieselor cu succes pentru Madeleine, el însuși amoroasă de dânsa, amanta părăsită isbutește să mai aducă odată pe Bourgueil la ea acasă, sub pretextul de a studia împreună un rol într-o piesă nouă. Madeleine văzând zădărnicia tuturor silințelor ei de a recăpăta dragostea lui Bourgueil, repetând în fața lui scena finală a piesei, în care eroina părăsită se sinucideă, se otrăvește deabinelea.

Piesa a fost superior interpretată. D-na Lucia Sturza (Madeleine Grandier) a repurtat un nou și foarte meritat succes. Nobilă distincțiune, grație, pasiune, toate (și la locul lor) au fost în jocul d-sale. În special scenele finale din actul al III-lea și IV-lea, le-a susținut cu o forță care a făcut admirația tuturor. D-l Bulandra (Claude Bourgueil) a făcut ceva frumos din rolul cabotinelui; s'ar putea chiar spune că a pus prea multă distincțiune; pentru că d-sa este atât de simpatic, nu a isbutit să-l facă pe Bourgueil prea abject. Un joc foarte just au avut, în roluri mai lăaturalnice, d-nii Bullinsky (Pradel), Storin (Saint-Clair), Manolescu (Néronde), Constantiniu (Chatman). O interesantă apariție în rolul foarte episodic dar foarte concentrat jucat, al unui actor bătrân, șiret, care cerșește bilete de favoare și împarte laude, a fost aceea a d-lui Davila: d-sa ne-a arătat încă o față a puternicului său talent.

Lazăr Cosma.

Bibliografie.

Lupu Dichter, *Chestiunea evreiască, Caracterul și soluția ei* București, 1910. Prețul 1 leu.

A. Schopenhauer, *Durerile lumii*, (trad. Bibl. Lumen. 15 b.)

Maxim Gorki, *Din jertfele iubirei*, (trad. Bibl. Lumen. 15 b.)

Dr. Vladimir Ghidionescu, *Moderne pädagogische Strömungen in Frankreich*. (Pädagogisches Magazin No. 411). Langensalza 1910. Prețul 2 M.40 Pf.

Petru Vulcan, *Ion Bănescu, fost primar al orașului Constanța* Constanța, 1910.

A. Lună-Lando, *Filozofia marx.vistă*. Iași, 1910.

Dr. P. Zosin, *Câte-va considerațiuni pentru libertatea de cugetare*. Iași, 1910. Prețul 50 bani.

Pamflete socialiste. No. 1. Socialismul român, observații critice. Iași, 1910. Prețul 25 bani.

CESTIUNI ACTUALE

SOFISMELE DEMOCRAȚIEI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

IV

A doua sofismă. Idealul unui bărbat de stat, bine intenționat pentru democrația, cere nu numai ca să se mijlocească egalitatea cetățenilor în fața legii și a condițiilor de existență, ci să se mai și orânduiască pe cât se poate o armonie între interesele, mai mult încă, între conștiințele cetățenilor! Egalitatea poate să fie mijlocită prin constrângere câte odată; pe aceasta nimeni nu o dorește. Adevărata egalitate democratică este aceea care să înfăptuește prin bunăvoința tuturor, prin solidaritatea între conștiințe. Și ca idealul să fie și mai complect, adăogăm: în vederea unui scop național. Acum suntem dar înțeleși asupra idealului ce avem de urmărit. Vrem o democrație, conștientă de sine și națională. Toți bărbații de stat bine intenționați pentru democrație nu pot avea un alt ideal. În primul rând, un bărbat de stat așa de democrat cum este d. Spiru C. Haret, nu poate avea un altul!

Idealul democrației conștiente de sine, și naționale, este însă efectul pe care vrem să-l dobândim; ne trebuie acum cauza care să-l producă. Căuză îi poate fi școala. Un bărbat de stat democrat, când ajunge ministru de instrucție, nici nu poate gândi la altă cauză, înainte de a gândi la școală. Să vedem însă ce școală. De aci începe din nou prejudecata și cu ea sofisma, după tipul celei precedente. Școala care va avea să mijlocească armonia între interesele cetățenilor și să formeze conștiința națională a acestora, nu poate fi lăsată pe seama particularilor, căci particularii nu înțeleg nici interesele superioare ale neamului și nici chiar armonia posibilă a intereselor lor proprii, ci această școală trebuie să rămână la dispoziția statului, fiindcă statul prin bărbatul bine intenționat care îl reprezintă, știe ce vrea, și știe unde vrea să ajungă.

Școala pregătitoare pentru democrația viitoare trebuie să înfățișeze în ea însăși, în chip manifest, armonia de mai târziu pe care o așteaptă democratul.

Prin combinarea orelor și a programelor de clasă, prin supravagherea vigilentă a ministrului de instrucție publică, să înceapă în mințile și sufletele micilor copii o pregătire armonioasă, ca un cîrpit de pășari nevinovate, care apoi să sfârșiască la maturitate într'o dispoziție armonioasă pentru mărețe fapte cetățenești.... Așa raționează democratul sofist. Vrei să te faci bine la ochiu, raționează baba din sat, apoi spală-te cu floarea buruenii în care se vede icoana ochiului sănătos, și îți va trece!

Din nenorocire pentru noi așa raționează și d. Spiru C. Haret, ministru nostru de instrucție publică.

Neîncrederea sa în învățământul particular este în deobște cunoscută. Printr'un vechiu proiect de lege adus în parlament, (în urmă retras) dânsul voia să desființeze acest învățământ aproape cu totul. Acum manifestă din nou dorința să vină cu un alt proiect. De sigur, ideea neisbândită altă dată îl persecută și acum. D-l Haret nu va avea liniște până ce nu va vedea întreaga organizațiune școlară transformată într'un monopol de Stat! Atunci raționamentul său, de bun sofist democrat, va fi împăcat pe deplin: cetățenii români își vor primi învățătura numai dela Stat; și Statul (=d. Haret) va ști să pună în învățătura

predată de școlile sale toată armonia și tot naționalismul care trebuie...

Realitatea însă este departe de a corespunde raționamentului acestei de a doua sofismă, întocmai cum a fost departe și de raționamentul primei. Școala monopol oficial este tot așa de puțin spre folosul claselor de jos, cum este și școala egalitară.

Și iată cauzele adevărate pentru ce.

Școala monopol,—ca ori și ce monopol de altminteri,— nu poate ține seamă de toate cerințele lumii. Un popor este un organism în curs de dezvoltare, cu foarte multe trebuințe, și încă cu și mai multe aspirațiuni. Clasificarea lor, și tot este greu de făcut, necum armonizarea lor după un plan ideal. În teorie, negreșit, se vorbește de o armonie, dar în practică coexistența trebuințelor și a aspirațiilor se manifestă prin luptă și prin durere. Fiecare membru al societății vrea înainte de toate asigurarea existenței sale, fără să se preocupe de armonia existenței sale cu a altora. Pentru această asigurare el întrebuințează toate mijloacele pe cari natura și mediul social îi le pune la dispoziție. Calități fizice și morale; virtuți moștenite, sau învățate pe urmă dela alții; capital de ori și ce fel, de care el poate dispune; în sfârșit, cu toate el caută să facă față luptei în care îl pune viața. Între aceste mijloace, și mijlocul cel mai principal poate, este și pregătirea sistematică a însușirilor sale sufletești; armătura culturală a omului, care se dobândește prin școală. Prin această pregătire sistematică dată de școală se asigură individul mai bine decât prin altceva, fiindcă această pregătire este nu numai o bogăție adunată, și care nu se poate pierde, ci este și o bogăție cu vesnic spor. Dintre toate bogățiile, ea este cea mai solidă. Dar ori și câtă valoare ar avea pregătirea școlii, în definitiv ea nu poate fi scop, ci totdeauna rămâne un mijloc. Scopurile sunt puse de viață nu de școală. *Non scolae, sed vitae!* Școala rămâne totdeauna instrumentul artificial, adică instrument creat de om; instrument care poate ajunge foarte perfect, dar care nici odată nu poate fi așa de perfect ca să facă inutilă alegerea scopului. Și scopul îl dă viața, prin multiplele sale năzuințe; viața infinită în toate direcțiunile. De aceea stăpân peste școală rămâne pe veci pulsul vieții. Inveți la școală nu pentru ca să fii învățat, ci pentru a pricepe mai bine viața; pentru a te folosi mai bine de pulsul vieții, care bate în tine și în jurul tău.

Acum să revenim la școala monopol de Stat.

Pretențiunea Statului, de a avea el singur școli, pe ce să întemeiază?

Pe argumentele pe care se întemeiază ori și ce monopol în genere.

Cele de paradedă sunt următoarele. Statul este singur în măsură, prin mijloacele materiale de care dispune, să dea o școală bună. Adică Statul, în stil comercial, este mai în măsură să dea o marfă bună și nu falsificată.

Negreșit într'o privință așa e, dar cu o mare restricțiune și anume: Statul dă o marfă relativ bună, dar o marfă uniformă; el nu poate să dea fiecăruia ce-i trebuie, ci dă aceea ce poate el impune mai ușor, și mai ales aceea ce crede el că este mai de folos. O școală ideală, bună pentru oricine nu există; prin urmare Statul trebuie să aleagă între școlile care corespund la scopuri diferite. Bogatului îi trebuie o școală care să-l ajute să devină funcționar, și pentru aceea el va prefera școala unde instrucțiunea memoriei ocupă primul plan, și pe aceasta o va cere Statului; săracului însă îi trebuie o școală în care fiul său să poată câștiga, nu atât cunoștințe de memorie, cât deprinderi solide, cari să-l apere de alcoolism și

de lene, și, în consecință va cere Statului altfel de școală! Orașanul, prin organizațiunea vieții lui, poate da copilului un început de educație în familie, și de aceea va dori ca școala să înceapă dela vârsta de șapte ani, pe când țăranul, a cărui familie nu poate să contribuie aproape cu nimic la educațiunea copilului, va dori ca școala să înceapă mai de vreme, ca să sfârșească mai de vreme! Un cetățean are pe copilul său precoce, și dispus spre carte, celălalt cetățean nu, deși amândoi doresc să profite de școală! Un copil este sănătos și alt copil este bolnav; un copil este echilibrat sufletește, altul este dezechilibrat; un copil n'are nici un talent deosebit și este mediocru în toate; altul are talent special într'o direcțiune și este înapoiat în altele... Cine face școală specială pentru fiecare? Statul? Dacă cerințele ar fi mai puțin multiple; dacă scopurile la care răspunde existența școlii, ar fi, bunioară, ușor să se prevadă, cum sunt scopurile la care răspunde existența chibritelor, atunci da, am înțelege ca Statul să-și ia asupra lui monopolul școlii, cum și l'a luat pe acel al fabricațiunii chibritelor! Dar este acelaș caz? Este scopul școlii tot așa simplu, cum este și scopul chibritului, pe care ori și ce inginer mecanic îl poate concepe?

Poate dispune Statul de un buget suficient de mare pentru a face față la toate cheltuelile, pe cari multiple și variatele creațiuni școlare i le va impune?

Numai pusă întrebarea și ori și cine simte aberațiunea răspunsului afirmativ. Monopolul implică limitarea scopurilor la care școala va trebui să răspundă. Experiența vieții te îndeamnă să fugi de cariera de funcționar, sau de avocat, și să cauți o pregătire în altă direcțiune, totuși tu trebuie să te resemnezi și să mergi la școala Statului care te duce tocmai spre această carieră! Deasupra oricărei experiențe personale și deasupra ori-cărei năzuințe isvorite din mijlocul vieții reale, școala monopol are pretențiunea să ridice o singură dogmă infaibilă: „Statul știe tot“, „Statul vede tot“. Mai bine ca Statul nu pot să vadă și să știe toți particularii la un loc!

Așa să fie oare? O parte dintre democrați, anume socialiștii sindicaliști sunt foarte departe de a atribui Statului atâta înțelepciune! Democrații-socialiști sunt din principiu chiar dușmanii organizațiunii de Stat, așa cum o cunoaștem noi astăzi!

Dar să zicem că socialiștii exagerază. Se poate însă susține serios infaibilitatea Statului în materie de organizare școlară? Nici odată. Se poate susține cel mult, că Statul este dator să meargă paralel, sau chiar să concureze uneori inițiativa particulară, dar nici odată să o desființeze pe aceasta din urmă și să facă din școală un monopol al său oficial. Căci dacă sunt anumite școli, cari corespund la scopuri permanente, deci bine cunoscute și pe cari Statul le poate îngriji mai bine decât particularii, în schimb sunt și școli, cari corespund la scopuri impuse de schimbările vieții sociale, și a căror importanță Statul nu este în măsură să o cunoască decât târziu. Aceste din urmă școli mai legate de pulsul schimbător al vieții de toate zilele, trebuiesc lăsate pe seama inițiativei particulare, căci inițiativa particulară este mai adaptabilă trebuințelor, care se ivesc după o zi pe alta, de cum poate fi Statul. Pentru ca un gen nou de școală, sau chiar o metodă nouă de învățământ, să fie adoptată de Stat trebuie vreme îndelungată, căci aci la Stat trebuiesc să se consulte între ei toți aceia cari au influență și autoritate. De aceea este un fapt bine dovedit de istoria pedagogiei, că mai toate reformele mari școlare sunt venite pe drumul inițiativei parti-

culare. La școala sa particulară și nu la școala Statului a lucrat un Pestalozzi.

Monopolul nu numai că limitează scopurile la cari corespunde școala, dar limitează aceste scopuri în mod tendențios. Și cu această constatare ajungem la paguba ce i se aduce cetățeanului din clasele sărace.

Ce tip de școală preferă Statul? Ce crede Statul important? Ce marfă vinde Statul, ca să vorbim în stilul comerțului monopol?

Statul vinde marfa, pe care el o poate cumpăra ieftin, și care în același timp îi aduce lui cel mai mare profit. Cel care pierde mai mult din acest târg al Statului, este săracul, căci el plătește mult, și primește în schimb lucru prost. Așa se întâmplă de altmintreli totdeauna cu marfa monopolizată de Stat. Pentru sărac să destină marfă ieftină și proastă.

Spre exemplu: Statul are să aleagă între o școală care dă educația deprinderilor de muncă, și o școală care dă numai o memorizare papagalicească de cunoștințe; pentru cea dintâi însă, el are nevoie de oameni speciali și cari nu se pot improviza, pentru cea de a doua el nu are nevoie de oameni speciali, ci poate întrebuița pe declasații burghezii, și pe toți neastâmpărații guralivi; pe care din aceste două școli o va alege Statul? Va alege pe cea de a doua, fiindcă este mai ieftină. În consecință va improviza ca educatori pe toți aceia cari știu numai să îndruga la vorbe, și cari nu au nici o virtute la muncă. Va face școli de cultură papagalicească.

Profita-va săracul din asemenea școli? De loc. Ce poate profita săracul din vorbe? Vorbele sunt bune să le știe acei ce trăesc din vorbe; săracul, el trăește din munca brațelor sale! Aceste brațe sunt însă neglijate de școala Statului, fiindcă nu este cine să le dea deprinderile bune.

Și nu numai deprinderile bune pentru brațe, ci toate deprinderile utile pentru viața săracului sunt neglijate de Stat în folosul câtorva deprinderi de lux, ușor de format, după tipicul cărților. Săracul învață să citească și să scrie... ca și cum cititul și scrisul ar fi în sine un scop și nu un simplu mijloc pentru a trăi. În loc ca cititul și scrisul să fie ca o complectare a multor altor deprinderi câștigate mai înainte, ele rămân singure, ca o pălărie frumoasă pe un corp despuiat. Copilul săracului învață afară din școală: să fure, să mintă, să dea cu pietre în călători, să se poarte în sfârșit ca un sălbatic, și în școală el învață citi și scoti...

Dar atunci Statul să înceteze cu școlile? Nu, Statul să nu înceteze de loc, ci numai, înainte de a învăța pe alții, să învețe el cel dintâi a cunoaște nevoile la care școala trebuie să corespundă. Și pentru acest scop el este dator să lase liber școlile particularilor, fiindcă între aceștia este mai multă probabilitate să fie cunoscători de trebuințele celor săraci și mulți decât sunt între acei ce se află în solda Statului. Statul să vină pe urmă și să sistematizeze încercările particularilor. El are mijloace multe și poate face mult, dar nu suprimând, ci luând pildă dela acei ce se devotează de voie bună, și din vocația sufletului lor, carierei învățământului! În special Statul să-și rezerve pentru sine în organizațiunea învățământului numai școlile, cari necesitează cehltueli materiale multiple, și a căror scop este bine cunoscut. Școlile însă în cari cheltuelile sunt de natură sufletească, adică unde se cere iubire și devotament pentru copil, pe acestea să le lase celor cari sunt dela natură dispuși să facă asemenea cheltueli! Statul să nu suprime aceia ce el nu poate avea!

Dar cu libertatea învățământului particular să poate

periclita bunul mers al Statului! Se poate. Înainte însă de a ști dacă libertatea învățământului particular periclitează mersul bun al Statului, este ceva mai important de știut și anume: dacă Statul periclitat este în adevăr Statul celor săraci și mulți!...

Statul maghiar, bunioară, este periclitat de libertatea învățământului confesional românesc! Este el însă Statul celor săraci și mulți?

Și Statul românesc,—Statul pe care îl apără d. Spiru C. Haret în contra libertății învățământului particular,—este el Statul celor săraci și mulți? Știe Statul d-lui Haret să dea săracului școala care îi trebuie acestuia? De unde această infailibilitate decretată în favoarea Statului?

Altă dată era biserica, care pretindea că știe ce fel de învățătură trebuie cetățeanului! Acum, în locul ei, a rămas Statul! Stăpânii s'au schimbat; mentalitatea lor însă a rămas aceeași!

V.

Să încheiăm.

Ambele sofisme sunt deopotrivă de dăunătoare învățământului public, și cu deosebire învățământului dela care își așteaptă cei de jos ridicarea lor.

Săracul nu se înalță maimuțărind pe cel bogat; ci se înalță devenind destoinic în ocupațiunile lui.

Școala egalitară, departe de a fi de folos săracului, este pentru acesta o pierdere de vreme și o amăgeală.

Școala monopol de asemenea este abuzul săvârșit de acei cari dețin puterea Statului în paguba acelor cari nu au această putere.

Ambele sofisme au aparența de a fi favorabile democrației, în realitate însă ele sunt cele mai serioase pedice care se pun în calea democrației. Egalitatea și armonia intereselor cetățenești nu se produc din egalitatea și armonia artificială pe care le decretează prin lege cel dintâi bine intenționat, cum nici sănătatea săteanului nu vine din leacurile băbești, ci egalitatea și armonizarea intereselor, dacă sunt să se producă, se vor produce mai curând din adaptarea școlii la scopurile vieții. Școala cea mai bună este aceea care are în vedere interesele copilului, iar nu utopia democratică din capul ministrului școlilor! Acei, cari adoptă raționamentul din cele două sofisme, nu iubesc democrația, sau dacă o iubesc, au credința că democrația se identifică cu persoana lor.

Această din urmă ipoteză, explică și până la un oarecare punct, pentru ce ambele sofisme au fost așa de călduros îmbrățișate de către d-l Spiru C. Haret, ministru actual al școlilor.

C. Rădulescu-Mo

ASUPRA ÎMPĂCĂREI CONSERVATORILOR

N'a fost și nu este chestiune mai discutată decât aceea a împăcării celor două partide conservatoare. Se împacă? Nu se împacă? Dacă da, cum și ce fel va fi această nouă împăcare? Iată întrebările ce curg din gură în gură, regulat, neîntrerupt, dela ziar la ziar, dela partizan la adversar, dela adversar la partizan, de un an și mai bine, dacă nu chiar de doi.

Scolastica evului mediu n'a întrebuințat mai multe argumente subtile pentru a explica natura esenței divine, decât întrebuințează presa noastră de toate colorile pentru a explica natura și felul acestei împăcări. Fi-va ea o concentrare, o conlucrare, ori o fuziune ca altă dată?

Răspunsul cel mai sigur este tot cel care se desprinde din istoria faptelor însăși. Fuziune a mai fost,

se știe; ea n'a durat nici cel puțin un an întreg. Și ruptura n'a fost provocată de un accident subit extern sau de o schimbare de front neașteptată în politica noastră internă. Nici criza financiară care bântuia atunci țara fără întrerupere de aproape doi ani, nici incidentele regretabile la cari au dat naștere aplicarea pripită a legii tuicii, n'au avut o înrăurire decizivă asupra votului Camerei dela 12 Februarie 1901. Cauzele sunt altele, ele au fost analizate, la vreme, în chiar coloanele acestei reviste.

Reamintesc câteva din ele:

„Fuziunea, cu tot entuziasmul cu care a fost salutată de o fracțiune a partidului, a fost numai la suprafață; așa cum s'a făcut, ea nu putea să nu nemulțumească pe corifeii în contra și pe deasupra capetelor cărora ea se proclamase, precum și pe acei membri ai partidului cari nu pot primi să fie trecuți ca o zestre a cutărui mijlocitor de matrimonii nolitice“.

Procedul întrebuințat la facerea fuziunii a fost pripit, el se reduce numai la expediente:

„Cabinet de fuziune, întrunirea cluburilor, conținerea ziarelor, fără să țină seamă de susceptibilitățile atinse, de amorul propriu al miniștrilor eliminați prin surprindere. Aceasta era o gresală neertată. Dacă autorii fuziunii s'ar fi mulțumit de o cam dată să o proclame și apoi să caute a o cimentă prin fixarea unui program de guvern, ea ar fi fost o realitate, și după dânsa nutea ușor să urmeze o combinație ministerială mai potrivită cu noua situație a partidului. În acest caz, nici unul din miniștrii de atunci nu s'ar fi lăsat să fie orbiti de pasiunea puterii într-o atât. încât să nu vază binele ce ar fi rezultat dintr'o unire reală, profundă, sinceră, a tuturor elementelor conservatoare. Așa cum s'a făcut, în prină și fără precauțiunile necesare, fuziunea conrindea în sine sãmânta unei dezbinări inevitabile“.

Astăzi, știu, nu tocmai de fuziune este vorba, ci de o „concentrare“ sau „conlucrare“. Concentrarea însă nu este decât o expresie nouă care, în ultimă analiză, tot fuziune însemnează. Concentrarea nu se poate concepe fără o fuziune a cluburilor, a tuturor cluburilor, ceace, acum, ar fi foarte greu de îndeplinit.

Intr'adevăr, după crearea noului partid conservator, fiecare ramură a continuat să se organizeze și să se întărească în parte, căutând a câștiga și a înscrie câți mai mulți partizani. În iudetele unde organizația veche s'a scindat, rândurile răbindu-se, s'au deschis o mulțime de locuri însemnate, cari au fost apoi ocupate de oameni de mâna a doua. Iar acolo unde un partid nu avea organizație, a trebuit, firește, s'o creeze, dar nu arareori—s'o inventeze. Și astfel, azi, au răsărit din belșug presedinți și vicepresedinți inventati, cari vor neapărat să-și năstreze, dacă nu presedinția sau vicepresedinția, dar cel puțin o situație politică la care înaintea nici n'ar fi visat. Și aceasta în dauna elementelor de valoare, serioase și muncitoare, dar mai modeste.

De aci va rezulta o serie de nemulțumiri, cu mult mai însemnate decât cele din prima fuziune, fiindcă și fortele ce astăzi stau față în față, sunt mai însemnate. Nici unul din cele două partide nu poate fi comparat cu vechiul grup de sub șefia d-lui Carp. Atât conservatorii carpiști cât și conservatorii democrați sunt cu mult, cu foarte mult mai tari, mai numeroși și mai bine organizați decât vechiul grup junimist. Anihilarea unora în profitul altora, de bună voe, nu li se poate cere.

De aceea, și într-o parte și în alta, alături de un curent de împăcare, mai există un altul protivnic, cu caractere diferite, după partid. Carpiștii bunioară, o parte din ei cel puțin, între care și d. Carp, sunt convinși că puterea li se va da lor, prin drept de vechime. De ce, atunci, ar mai împărți-o cu alții? De aici intransigența.

Ba, în ceea ce privește pe d. Carp, mai sunt poate și alte motive. D-sa, personal, în această campanie, nu are ce să piardă, oricare va fi sfârșitul. Dacă socotelile vor eși cumva greșit, d. Carp va muri de sigur, politicește, dar va trăi omul, omul dintr-o bucată, cu aureola de a fi rămas *el, cineva*, în vârtejul tuturor evenimentelor strecurate. Acum, dacă aureola va costa viața unui partid—asta nu-l importă.

La conservatorii democrați chestiunea se pune altfel. Ei n'au vechimea, dar au forța, forța reală și în numele ei, pe cale legală, își ridică acum pretențiunile:

„Tocmai fiindcă îmi dau seama că s'a deșteptat opinia publică—a spus șeful conservatorilor democrați la congres—vreau ca în ea să pătrundă convingerea că în statul nostru actual sunt deajuns căile legale ca să se satisfacă toate dorințele legitime. Eu nu vreau să se întoarcă combinațiile politice așa încât lumea să creadă că pe căile legale nu se poate nimic. O astfel de credință ar stârni o așa turburare sufletească încât eu m'aș îngrozi de urmările ei. Și dacă, d-lor, un lucru ca acesta la care nu mă aștept, care în ce mă privește sunt sigur că nu are să fie, dacă un lucru ca acesta totuși s'ar întâmpla, noi tot la postul de luptă am rămâne. Când cineva a ridicat steagul pe care l'am ridicat noi acum doi ani și jumătate, moare cu steagul în mână, dar nu-l lasă niciodată.“

Conservatorii democrați au avut în acești doi ani din urmă succese electorale neobișnuite în viața noastră politică, la guvern fiind partidul liberal, adică partidul cel mai numeros și mai reputat în materie de alegeri, cu atât mai ușor vor dobândi deci succese, zic ei, sub un eventual guvern Carp, șeful neavând nici mare practică, nici popularitatea electorală necesară. Această credință e împărtășită nu numai de massă, dar și de șef, de d. Take Ionescu, care are răspunderea situațiunii și care, prin urmare, trebuie să-și cântărească bine cuvintele. Iată, într'adevăr, ce spune dânsul, într'unul din discursurile sale:

„D-l Carp nu poate să facă alegerile în această țară! Dacă d. Carp ar încerca să facă alegerile, lupta noastră de până acum ar fi floare la ureche pe lângă lupta pe care am da-o“.

La obiecția că odată cu puterea d. Carp va câștiga mulți partizani, se poate opune faptul că la conservatorii democrați sunt mulți entușiști, cari iubesc lupta pentru luptă, mai mult chiar decât puterea însăși. Numai așa se explică uimitoarea creștere a acestui partid în atât de scurt timp. Mai există apoi ceva—o credință, care nu trebuie eliminată din calcul: credința că d. Carp, singur, nu poate sta mult timp la putere. Justificată sau nu, eu nu am căderea să o judec, dar ea există și va avea urmări hotărâtoare, căci nimic nu te îndărăbnicește mai mult decât credința. Ea este flacăra care aprinde, crează, ea dă încrederea, forța și izbânda în cazurile grele. De ce—își va zice alegătorul solicitat de un asemenea guvern—să viu pentru cinci sau șase luni cu d. Carp, și să nu rămân unde mă găsesc, în opoziție, dar de unde, cu ai mei, deși ceva poate mai târziu, pot să viu cel puțin cum se vine, de-abinelea.

Așa dar, în ce privește succesiunea la putere, con-

vingerea, care determină și atitudinea politică a celor două partide conservatoare, stă astfel: De o parte credința că puterea li se va da lor, carpiștilor; dincolo, credința că prin luptă o vor lua ei, tachiștii. De o parte, deci, așteptare, cu explozii intermitente de impaciență; dincolo pregătire sistematică.

În timpul din urmă s'a pus în discuție încă o formulă: conlucrarea. Aceasta înseamnă că tratarea se va face dela partid la partid, fiecare înțelegând a-și păstra individualitatea sa proprie, unindu-și forțele numai în vederea realizării unui program de mai înainte stabilit. Pe lângă program, care e chestiunea de competență, firește, se mai ridică însă una de ordin practic, care are totuși însemnătatea ei.

Prin conlucrare, am spus, fiecare partid înțelege să-și păstreze individualitatea sa proprie. Cu cluburile din provincie, însă, cum rămâne? Vor „conlucra“ și ele, păstrându-și înaintea individualitatea, ori se vor contopi? Vom avea, adică, de sus și până jos, două partide diferite, cu viața, cu organizația și cu felul lor de a fi, ori vom avea un amestec de o formă cu totul nouă: conlucrare la centru, fuziune în provincie?

Iată atâtea chestiuni pe cari frunțașii ambelor partide ar trebui să le introducă în calculul lor. Chestiuni mici, într'adevăr, dar cari nu sunt mai puțin hotărâtoare pentru reușita unei politici. Nimic mai ușor decât a așterne pe hârtie o lungă serie de dezeritate legislative; principalul însă este ca ele să nu rămână un bilanț al viitoarelor falimente guvernamentale. Pe lângă priceperea problemelor ce izvorăsc din cursul normal al vieții publice, conservatismul nostru mai are de restabilit și comunitatea de spirit a tuturor membrilor săi, care mai degrabă decât identitatea înșelătoare a formulilor, dă partidelor forța și cohesiunea lor.

A face să se respecte legile, a menține ordinea materială, este o îndatorire elementară pentru orice guvern, asupra căreia nici nu e nevoie, cred, să stăruiesc. Dar asta încă nu e totul, un guvern trebuie să mai dea și impresia autorității, a cărei acțiune să se resimtă în toate serviciile publice, în toate organele politice, făcându-le să funcționeze normal, fără șovăiri, regulat. Pentru aceasta, însă, se cere nu numai disciplină, dar și o bună armonie.

Iată de ce, „a răsturna pentru a răsturna“, nu poate să fie o soluție satisfăcătoare. Nu-i de ajuns să izbutiști a răsturna pe liberali cu orice preț, mai trebuie să știi ce poți face tu, după răsturnare. După patru ani de guvernare liberală, dacă vine un an de convalescență conservatoare, nu văd unde ar fi profitul conservatorilor, îl văd însă foarte bine—pe al liberalilor.

N. Em. Teohari

LITERATURA

BESTII...

Pălălaia turbure a nămiezii bătea în curte ridicând de pe ziduri, ferești, de pe pietre o pâclă de aburi tremurători ce oboseau ochiul și îngreunau răsuflarea. Era o namiază de cuptor, plină de aburi furtunoși: pe cerul alburiu nu se zărea soarele; se desfaceau numai fășii largi de lumină, fășii de culoarea arămii.

În curte viața era stinsă. Vre-un curcan sta țeapăn, neclintit pe labe, printre oasele goale, de parcă era împăiat... Și încolo, afară, câmpia nesfârșită galbuie,

plină de tăcere și toropeală, într'o parte,—într'alta o limbă de mare, mai albă decât cerul, departe.

Și Nora, sub cerdac, spăla rufe; își vâra brațele vânjoase în răceala apei acelelea uleioase scoțându-le acoperite de clăbuc; țâțele îi săltau lovindu-se de pept: toată bogăția aceea fericită de carne răbufnea printre vestminte cu un miros acru de nădușeală. Câte odată ea sufla în clăbuc ca să vadă oglindită în albastreala apei fața aceea largă, cârnă, și ochii căprii.

Se înalță, dreaptă, lipindu-și degetele muiate de fruntea înfierbântată, cu un suspin de sfârșeală.

— Nu ți-e somn, tată?—îi zise socrului care sta lungit, la spate, trăgând din pipă.

Omul nu răspunse. Își simțea limba grea și coclită ca de friguri și în el simțea o înfiorare, o neliniște ciudată, de pare că îi intrase în sânge ceva rău, o otrăvă, ceva ce îl ardea și îl toropea mai tare ca arșița.

Pufăi trei, patru fumuri imbutnate: fumul îl înfășură de tot, ca o ceață, apoi se desfăcu încetisor. Iar femeea care era acolo, aplecată iarăși pe albie, frecând rufele. Păcla grea innăbusea; nu se auzea decât gâlgâitul apei și răsuflarea adâncă a spălătoresei, o răsuflare de junică sătulă, pe care omul o privea cu nesat, petrecut de svâcniri și mici fiori pofțicioși. Ochii îi stăteau ațintiți pe ciorapii Norei, căzuți până la glesnă lăsând goală pulpa plină: doi ochi boboșati, verzui, cari dispăreau uneori sub pleoape ca niște ciorchini de struguri în apa turbure.

Nora întorcându-se, îi întâlnește privirea; și o petrecu un fior. Însă simțea trecând prin toate vinele o isbucnire de sânge rău. În fața chipului acela puternic încă al socrului—în mijlocul căldurei acelelea ce apăsa trupul și ațâța pofțele.

— Unde e Rocco?—întrebă omul, cu glasul gătuțit, apropiindu-se.

— Colo, la seceriș...

Și Nora arată câmpia învăpăiată ce părea un pustiu fără margini.

*

Rocco secera, secera. Secera lovea spicele înalte cu aceias iregularitate de isbituri, ca și cum oboseala nu i-ar fi învins brațul niciodată. Pământul ardea dedesupt, spicele răspândeau aburi innăbușitori; vâzduhul implăclit apăsa pieptul, îngreuna creierul ca o răbuvneală grea de imputiciuni. Și el secera, cu ochii pânjeniti de strălucirea necontenită a secerei, cu mâinile umflate de părea că voiau să se abată, acolo, fără să-și dea seamă. Ajuns aproape nesimțitor chinului acela aproape uitând că mai trăește.

Câmpia se întindea departe în undelarea largă a vântului; nu se mai sfârșea câmpul ăla, spicele abia secerate creșteau la loc. Alți secerători, ici și colo, se străduiau înaintea tăcuți, fără nici un cântec, fără nici o vorbă. Numai Corco avea totdeauna o melodie în gură, o melodie alcătuită din trei sunete, tristă, ca o tânguire de caval, o melodie prinsă cine știe de unde, cine știe dela cine.... Se asemăna cu un acompaniament funebru; în sunetul ei viața celorlalți se cheltuia ca și tăișul secerei, fără de repaos.

Când soarele murea în aburii viorii și țărcați spre munte și începeau câinii să latre în depărtare, Rocco se ducea la nevastă-sa, prăpădit, șovăind, cu mușchii copti parcă pe oase, cu ochii tot pânjeniti. Zăria înaintea lui, în aer, largi dungi galbene jucând, pierind.

Și cum ajungea Nora îi întindea o strachină de fiertură pe care o hănăia fără să-și ridice ochii, cu lăcomia unui câine flămând. Nici nu se uita la femeea

aceea plină de tinerețe și de pofte, femeea aceea cu pânțece zămislior și cu țâțele doldora de lapte. El nu simțea mirosul sănătos al cărnurilor acelea în fierbere. Vedea mereu dungile galbene înaintea ochilor; cădea, acolo, într'un colț, pe pat, ca o bestie sfârșită, și adormea. Cărămiziu, de o culoare ca aceea a aramei vechi, cu o basma legată împrejurul feței, de parcă ar fi avut răni, cu șmocuri lungi de păr năclăite de nădușeală și căzute pe fruntea îngustă și pe gātu-i de broască țestoasă... Urit. Uh!

*

În seara aceea se întorcea de-a lungul țărmlui celui năpădit de plante sălbatice, să respire măcar un pic de aer de mare. Pe cerul senin, verzui, se înalța luna nouă. Era într'o Sâmbătă din Iulie.

Se întâlnește cu tatăl său, care sta neclintit, cu luleaua în gură așteptându-l să-i aducă câștigul.

— Bună seara, tată.

— Bună seara. Dă 'ncoa.

Rocco scoase din buzunar o mână de gologani. Apoi o luară în tăcere spre casă, tatăl înainte fumând, fiul în urmă ca un câine nemernic.

Nora când îi văzu venind împreună se turbură de tot, o cuprinse o spaimă și se îngălbeni... Rocco se apropie de masă cu mersul nesigur al unui orb, căscând ochii aceia cenușii, ca și cum ar fi vrut să prinză lumina șovăitoare a asfințitului. Era prost de foame și de soare: muncea din zori până 'n noapte ca și un bou la jug, pentru ca tatăl să se îngrășe de lene fumând și bând puținul acela; muncea fără să crânească, fără să aibă nici o dorință, fără să blesteme, așa, ca un bou înjugat, pe ogoarele altora. El n'avea decât seceră și sapa și două brațe ce nu se oboseau niciodată.

Avea și o fată, o copilă de trei ani, grasă, aproape înăbușită de grăsime, cu părul bălai și lins, cu doi ochi ce se deschideau în albiciunea obrazului, ca două flori de azur în lapte—doi ochi mereu mirați când se aținteau pe el.

El îmbucă fiertura și se aruncă pe pat; însă mâncarea aceea pe sponci, înghițită, îi făcea rău, fiori îl petreceau până la oase și setea îi ardea gâtulejul. Stete, totuși, nemișcat, cu ochii căscați fără să vadă decât necontenitele pâlălăieli și cercurile de foc mișcându-se în întuneric.

În besna aceea nu deosebi umbra tatălui care trecea prin odaie desculț, desbrăcat, gâfâind și tremurând de pofță, șovăind cu mâinile înfiorate spre a da de trupul Norei, nu auzi țipătul copilei care în vis simțise apropierea nesigură a mâinilor acelea...

Mica ferestruică era deschisă: năvălea innăuntru vuetul prelung al mării și mângâierea îmbălsămată a nopții cu lună.

*

În zori Rocco se scutură de amorțeala-i bolnavă. Îl obosea și sculatul: avea în cap o huimăceală, o greutate nemaipomenită, și pe față mici pete roșii. Luă seceră și porni spre câmp, în vreme ce genunchii i se îndoiau la tot pasul.

Câmpia dimpreu se pierdea în albiciunea dimineții; marea lua o culoare ușoară vânăată. Printre plantele sălbatice cânta câte-o pasăre.

Ajunse la ogorul lui, desfăcu seceră, însă puterile i se stinseră toate de odată și răbufni în țărână pe brânci.

— Încă unu!—zise Corco printre dinți, oprindu-se din cântec.

*

Erau semnele grozave ale tifosului. Stătea acolo,

lungit în culcușul lui tată-său, sfărâmat, cu trupul fleoșcăit, acoperit de-o nădușeală grasă, cu pânțele supt ca un burduf, cu chipul pământiu, cu nările uscate, cu ochii cuprinși de un văl mucos, asemenea aceluia al unei oi moarte. În gura negricioasă îi bolborosea un murmur neînțeles.

— Nora!—murmură odată.

Insă nimeni nu se apropia. În odaia aceea întune-coasă, scundă, înăbușitoare de miros omenesc, el simțea că putrezește încet, încet, el simțea putoarea leșului lui, ca în mormânt.

Ce nopți, ce nopți lungi de agonie!... În odaia vecină, nevastă-sa veghia prăpădită, strângând țoalele pe ea, cu gura încleștată de plâns, cutremurându-se când auzea o tânguire amarnică, un horcăit, un țipăt.

Mustreaza de cuget o chinuia; și cu toate acestea, când socru său cu degetele sgârcite îi pipăia sânii ea se lăsa în voia mângâierii aceleia, fără să se stăpânească, cu un suspin de poftă neînvinșă, ca și o cățea îndrăgostită.

Cu toate acestea odată se răsvrăți.

— Ce vrei cu mine?—întrebă pe omul acela cu o voce spartă ce părea că iese dintr'un gâtlej găurit; ridicându-se pe pat și dându-l îndărăt cu pumnii strânși. Ce vrei? Tu ești dracu?

El nu răspunde, nu se împotrivi; voi să fugă repede. Trecu prin odaia lui Rocco, cu părul sbârilit; se repezi afară, nebun de spaimă. O luă dealungul țărmlui și apoi se pierdu în câmpia ce dormea sub bătaia lunii. Miorlăiturile pisicilor îndrăgostite îl făcură să-i înghețe sângele.

Gabriele D'Annunzio
Din italienește de Nicolae Pora

ȘCOLARE

RAPORT ASUPRA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

D-l Take Ionescu, șeful partidului Conservator-democrat, la congresul de astă vară, mi-a făcut onoarea să mă numere între membri Comisiunii pentru cercetarea învățământului.

Subsemnatul prezintă acestei onor. Comisiuni, ca obol, schița de raport de față

Ca să-ți faci o idee de ce este învățământul nostru, dacă cercetezi legile și regulamentele respective; dacă iei informațiile posibile și apoi cercetezi datele statistice, făcând socotelile trebuitoare, găsești următoarele — după statistica anului 1906/907, cea mai nou apărută:

Învățământul primar rural

De-o bucată de vreme activitatea învățătorilor a început să fie îndreptată în afară de școală. Aceasta te face să crezi că, până acum, în școală s'a făcut tot ce a fost de făcut; că învățătorii nu mai au ce să facă în școală și de aceea s'a căutat să li se dea de lucru în afară — activitate extra-școlară.

Iată însă ce grăsim în școală:

1) În 1907 No. copiilor în vârstă de școală e de:

808.636

Din aceștia s'au înscris în școală:

438.809

Deci au rămas neînscriși:

369.827

Adică neînscriși sunt aproape de $\frac{1}{2}$.

Și a fi înscris nu înseamnă încă a fi în școală, pentru că mulți din cei înscriși rămân numai cu înscrierea, căci se înscriu dar nu urmează la școală; iar numărul celor neînscriși crește pe fiecare an, pentru că populația crește. Așa:

2) *Sporul anual* de copii (băieți și fete) în vârstă de școală e aproape de: 30.000; așa:

În primăvara lui 1906: 779.257 copii

» » » 1907: 808.636 »

diferența: 29 379 copii

adică aproape: 30.000.

3) *Sporul de înscrieri* în școală e de aproape: 10.000. Așa:

În 1905/906 au fost: 428.887 înscrieri

» 1906/907 » » 438.809 »

deci diferența de: 9.922

adică aproape 10.000

4) *Sporul de neînscriși* e de aproape 20.000 pe an. Astfel:

În anul 1907 avem 369.827 neînscriși

» » 1906 » 350.370 »

deci diferența 19.458 neînscriși

adică aproape 20.000 de neînscriși pe fie-care an.

Acești 20.000 odată rămași neînscriși, trec în numărul analfabeților, căci nu vor mai avea prilej să se înscrie. Ast-fel chiar dacă creșterea populației s'ar mărgini numai la acest număr — tot am avea pe fiecare an un isvor destul de însemnat de analfabeți.

5) No. total de neînscriși, atât 1906 cât și în 1907, a fost, față de înscriși, aproape jumătate. Așa avem:

În 1906: 428.887 înscriși și 350.370 neînscriși

» 1907: 438.809 » » 369.827 »

6) Din cei 438.809 înscriși în 1907 au urmat în școală 269.097 și 169.713 n'au urmat.

7) S'au promovat 238.848 băieți și fete.

8) Au absolvit 24.897 băieți și fete; 20.462 de băieți și 4.435 de fete.

9) Populația rurală e de 5.510.038. Deci No. absolvenților este de $5^{000}/_{000}$ adică de *cinci la mie*.

Acest *cinci la mie* este însemnat chiar în statistica ministerului.

Cifra aceasta atât de mică de absolvenți arată că cifra promoțiilor nu e cifra la care ne-am gândi, adică nu e cifra promoțiilor dintr'o clasă, ci e suma, tuturor promoțiilor din toate clasele.

10) No. școalelor de toate felurile (de băieți, fete și mixte) au fost în 1907 de 4079.

11) Împărțind No. elevilor care au urmat în școală la No. școalelor avem:

$269.096 : 4.079 = 65$ ori 66

adică vin câte 66 de elevi de școală.

12) Împărțind pe școli No. absolvenților, avem: $24.897 : 4.079 = 5$ ori 6 absolvenți.

Pricina pentru care No. absolvenților este așa de mic, ori, mai bine, pricina pentru care urmează atât de puțini copii, e că anii de școală sunt prea mulți și programele prea încărcate cu obiecte a căror folos poporul nu-l înțelege și de care n'are nevoie.

Văzând că copiii învață ce nu le trebuie, ori mai bine că nu învață ce le trebuie, nu-i mai lasă să meargă la școală. Grosul populației școlare rurale este în clasa I și II; din clasa III începe a se rări cu totul.

13) Împărțind sporul anual de copii, pe școli, după proporția actuală de 65 elevi de școală, ar trebui în fiecare an, ca să se acopere sporul, să se deschidă câte 462 de școli rurale, al căror numai personalul învățătoresc ar costa vr'o 400.000 lei.

14) Ca să ai școli pentru toți copiii în vârstă de școală, adică pentru restul de 369.827 neînscriși în școală, ar trebui, după această proporție, pe lângă școalele existente și pe lângă adaosul de mai sus de 462 școli pentru sporul anual, să se înființeze încă: 5690 școli rurale, al căror personal ar costa aproximativ: 5,690.000 lei anual.

15) Pentru ca pe viitor să poată intra în școală toți copiii în vârstă de școală și presupunând că am reduce școala la durata de trei ani, ne-ar trebui:

a) În anul I pentru cei 808.636 copii în vârstă de școală: 12.440 școli; Scoțând însă cu nedrept cele 4.079 școli existente, pentru că ele sunt pline de școlarii actuali, ne rămân: 8.361 școli.

b) În anul al II-lea: 12.440 școli;

c) În anul al III-lea încă 12.440 școli, fac în total: 33.241 școli. Socotind câte 1000 de lei de școală anual, ne trebuie pe an, pentru școalele rurale pentru plata învățătorilor: 33.241.000 lei: aproximativ **Treizeci și trei de milioane**, plus că ne-ar trebui și vr'o 33.000 de învățători, care nu se pot găsi așa de repede, căci trebuie formați.

Aci ar fi să ne întrebăm: oare când ne lipsesc școalele și învățătorii, trebuie oare pe cei care-i avem să-i scoatem din școală, să-i trimitem la activitatea extra-scolară?

Învățământul primar urban.

Despre învățământul primar urban ideea liberalilor este că s'a făcut mai mult de cât trebuie, că s'a făcut chiar lux, adică avem prea multe școli și prea mulți institutori.

Întrebăm cifrele — statistica Ministrului din 906/907.

1) No. copiilor în vârstă de școală e 118.139 (băieți și fete).

Din aceștia s'au înscris în școală:

75.828 din care	{	43.452 băieți
		32.376 fete

Deci au rămas neînscrise:

118.139

75.828

42.311 neînscrise.

NB. Din acești neînscrise în școalele publice trebuie scos un mic număr care învață în școli particulare și în familii; aceasta însă numai în orașele mari: București, Iași, Craiova, Brăila și Galați.

În școalele particulare au fost înscrise:

23.225 (băieți și fete) iar promovați

14.270 » » »

Scăzând particularii din No. celor neînscrise avem

43.311 neînscrise

23.225 particulari

20.086 neînscrise.

Avem deci 20.086 copii din orașe neînscrise în școală, adică $\frac{1}{5}$ din No. total al copiilor din orașe *nu intră în școală*.

2. Sporul anual de copil în vârstă de școală e de: 4.596 (băieți și fete), adică aproape: 4.600, adică a 4-a parte din cei cari nu sunt înscrise. Astfel pe fiecare an, din populația orășănească rămân între analfabeți un No. de vr'o 25.000, cu tot luxul de școli urbane!...

3. No. absolvenților din școalele urbane ale Statului

au fost de 9.684 și anume: { 5.949 băieți

{ 3.735 fete

No. total al absolvenților este a 12-a parte din No. copiilor în vârstă de școală, la orașe, adică 11 părți din copiii în vârstă de școală, de la orașe, nu pot absolvi nici cursul primar, cu tot luxul de școli urbane.

4. No. școalelor urbane în 1907. a fost de: 384.

Împărțind No. copiilor în vârstă de școală la No. școlilor, vine:

118.139 : 384 = 307 sau 308

vine câte 307 sau 308 copii de fiecare școală.

De aci se vede că No. școalelor e prea mic pentru populația școlară, o școală neputând cuprinde atâta copii, ci 200=240 cel mult.

Aceasta mai arată că cei 42.311 copii neînscrise, nici n'au avut unde se înscrie, căci spre a se înscrie, ar fi trebuit să se pună în fiecare școală încă cel puțin câte 112 copii, peste cei ce sunt. Și aceasta nu se poate nu numai pentru că nu încap, ci și din cauza distanței, căci nu poți face pe copiii dintr'o localitate să se ducă aiurea unde ar fi încă ceva locuri.

Pentru cei 42.311 copii neînscrise, ar mai trebui încă vr'o 211 școli, socotind câte 200 școlari pe școală.

Aceste 211 școli socotind numai câte un institutor, de fiecare, și câte 2.400 lei un institutor ar costa; 506.400 lei adică $\frac{1}{2}$ milion. Plus 55.200 lei pentru sporul anual de 23 școli, fac:

506.400 + 55.200 = 561.600 lei, plus că ne trebuie și cei 211 institutori.

5. No. Institutorilor în 1906 era de 1385 bărbați și femei.

Adăogând și pe cei 211 care ar mai trebui cel puțin, am avea: 1385 + 211 = 1596 institutori.

Însă acești 1596 de institutori sau cifra rotundă 1600 institutori vor fi deajuns numai pentru anul I când s'ar băga în școală toți copiii în vârstă de școală; iar pentru anii următori trebuie alt număr de institutori.

Astfel în anul al II-lea vom avea din nou:

cei 118.139 copii

plus 20.000 sporul anual

total 138.139

Câte 200 de școală, ne-ar trebui pentru toți aceștia: 690 de școli și după proporție încă vr'o 2.488 sau 2.500 institutori.

În anul al III-lea ne vor veni încă odată cel puțin cifra de 138.139 de copii, prin urmare încă odată 690 de școli și încă odată 2.488 de institutori.

Recapitulând și punând numai plata institutorilor de 2.400 lei pe an, unul (adică à 200 lei pe lună și punând școala primară numai de 3 ani, am avea:

Anul I:

1596 institutori a 2.400 lei, fac 3.830.400 lei

Anul al II-lea:

a) 1.596 Institutori = 3.830.400 lei

b) 2.500 » = 6.000.000 »

total 4.096 » = 9.830.400 lei

Anul al III-lea:

a) 1.596 Institutori = 3.830.400 lei

b) 2.500 » = 6.000.000 »

c) 2.500 » = 6.000.000 »

total 6.596 » = 15.830.400 lei

6. Împărțind No. absolvenților actuali la No. școalelor găsim: 9.684 : 384 = 25 sau 26; găsim 25 sau 26 absolvenți de școală. Aceasta arată că și aici ca și la școala rurală copiii nu stau până la absolvire, ci pleacă înainte de a isprăvi școala, pentru că părinții nu mai pricep folosul școlii.

Trebuie deci și aci descărcate și modificate programele și imputinați anii de școală.

Cheltuielile școlii primare elementare

Reducând cursul primar la 3 ani, dar păstrând organizarea de azi, dacă am pune în școli pe toți copiii în vârstă de școală, după 3 ani de funcțiune, am ajunge la un budget în care numai plata învățătorilor și a institutorilor s'ar ridica la:

33.241.009 lei la învățători și

15.830.400 » » institutori

total 49.071.400 lei

adică cursul primar elementar va costa — plata personalului singur, aproape 50 milioane.

La această sumă ajungem dacă reducem anii dela 5 la 3 la școala rurală și de la 4 la 3 la cea urbană.

Dacă am păstra numărul claselor de azi, atunci ar trebui încă vr'o 25 de milioane pentru școala rurală (2 clase a câte 12.444.000 lei clasa) și 6.000.000 pentru o clasă de la școala urbană, adică în totul:

50,000.000
25,000.000
6,000.000
81,000.000

81 milioane cel puțin.

Și această cifră se cere numai ca să punem în școală pe toți copiii în vârstă de școală.

Prin urmare ori trebuie să dăm această sumă, ori să modificăm organizarea învățământului, ori să renunțăm de a vâra în școală pe toți copiii în vârstă de școală.

Vom urmă.

Th. D. Speranță.

ȘCOLI MENAJERE, AGRICOLE ȘI HORTICOLE PENTRU FEMEI.

Până în timpurile actuale, singur învățământul clasic domnea în toate instituțiile pentru educarea tinerimei. Astăzi însă, nevoile traiului pe de o parte și trezirea conștiințelor pe de alta, fac pe toți a-și îndrepta privirile către partea practică. Și reforme din ce în ce mai folositoare tind a lua locul idealismului la care stăpânirea celor morți ne-a adus.

În afară de aceste, experiența a convins pe toată lumea că aptitudinile speciale ale femeii, o fac să exceleze în industrie și comerț și că ea departe de a fi concurența bărbatului, nu poate fi decât cel mai bun ajutor al lui.

Aceste considerente au făcut ca educația profesională a femeii să ia cât mai multă estindere și să se facă în condițiunile cele mai prielnice. Licăriri ferice s'au văzut încă de pe la jumătatea secolului trecut; dar un avânt mai pronunțat nu a fost decât acum câțiva ani. Astăzi țările înaintate se întrec în înființare de tot felul de școli profesionale pentru femei.

La început învățământul casnic a fost obiectul atențiunei celor civilizați. Instrucția menajeră fu inaugurată în Belgia 1844. În 1865 se înființă lângă Christiania prima școală de menaj. În 1866 la Breslau se făcu o alta pentru fetele burheze.

Englezii au onoarea de a fi popularizat practica culinară introducând în studiile școlare economia domestică și lucrările gospodăriei, grație mișcării feministe.

Germania care are reputația de a poseda cele mai bune gospodine, avu prima școală de bucătărie în 1878. În 1880 Elveția înființă asemenea o școală de bucătărie. Iar în Helsingsfors în 1891 se făcu o școală pedagogică de bucătărie.

În America dela 1885 se înființară mai multe școli de gospodărie; iar pe lângă fiecare școală primară superioară o clasă de bucătărie. Tot aici este și *Asociația națională de economie casnică* pentru propagarea principiilor de știință casnică.

La Londra există o școală Normală de bucătărie.

Marele feminist D-rul Playfăer creă „*colecția alimentară*” prin care se arăta compoziția și transformările succesive ale produselor alimentare. Aci veniră femeile scandinave și americane ca să studieze bazele învățământului culinar. Anglia e țara care are cele mai multe școli de gospodărie. Introducerea învățământului casnic în școlile lor primare se datorește femeilor, care au luat parte în consiliile de instrucție.

În Canada franceză e numai o școală de gospodărie. În provinciile engleze învățământul casnic e complex și se practică dela școlile primare superioare până la Universitate, care dă un titlu special în *știința casnică*. În Ontario toate școlile normale au cursuri normale de știința aceasta nouă—*știința casnică*. Universitatea din Taranto dă titlu de doctor și în această știință.

La Paris sunt 30 de clase de gospodărie. Și e un curent mare, care favorizează și caută a generaliza educația casnică.

Germania posedă multe școli de gospodărie casnică. La Berlin sunt cinci școli de bucătărie. La Mannheim în toate școlile superioare fetele primesc învățământul bucătăriei. Școlile din marele ducat Baden sunt organizate în spiritul cel mai modern, căutând a da copilului cunoștinți positive și o iscusință experimentală, de care va avea nevoie în existență.

În Austria sunt multe școli de gospodărie casnică.

Ungaria are 4 școli de gospodărie; are cursuri de bucătărie și în programul școlilor învățământul casnic face parte integrantă din programa de studii.

Belgia are multe școli de gospodărie și e singura țară, cu școli speciale destinate fetelor după clase și aptitudini. Aici totul variază după importanța instrucției, întinderea materiilor programului, durata studiilor, în sfârșit școala e după circumstanțele și nevoile locale. În Congo belgian sunt școli de gospodărie, în care negresele învață a coase la mașină și toate lucrurile din casă pentru a face din ele țovărășele folositoare indigenilor crescuți în civilizație.

Olanda are 16 școli de gospodărie.

Suedia—precursorul progresului pedagogic—a făcut din lucrările de gospodărie una din ramurile programului. La școlile de gospodărie de aici se face mâncare pentru copiii dela școala primară. La Stockholm este un curs de bucătărie și gospodărie foarte serios organizat. Inovațiile școlare, care de 2 secole vin din Suedia se datoresc femeilor emancipate, care caută să-și întrebuinteze libertatea și instrucția lor cât mai mult pentru îmbunătățirea soartei fetelor. fac bucate ce se împart gratuit elevilor.

În Norvegia de asemenea la școlile primare se fac bucate ce se împart gratuit elevilor.

Danemarca are 5 școli de gospodărie. Femeile daneze au creiat cu prornriile lor spese cursuri de seară.

În Finlanda la Helsingsfors școala normală de institutoare are un curs special de economie casnică.

Asociația femeilor finlandeze a organizat cursuri ambulante de 6 săptămâni, după care țărancele învață principiile alimentare și fundamentale de gospodărie pentru a răspândi în toate mediurile sociale obiceiuri de ordine, curățenie și economie.

Islanda săracă, dar progresistă, are și ea școli de gospodărie. Această țară nu are multe școli, instrucția însă e generală, căci mamele singure învață pe copii a ceti și a scri. Aici analfabeții lipsesc.

Rusia are două feluri de școli: de gospodărie și de bucătărie. Afară de aceasta aici s'au instituit și cursuri de „*administrație casnică*”.

În Statele-Unite cluburile feminine luptă mult ca fetele să învețe toate notiunile de artă culinară.

*

Venind la gospodăria agricolă, vedem că mai în toate țările un mare număr de femei iau parte la lucrările agricole, la deosebitele exploatații cum e: lăptăria, fabricarea zahărului, cultura florilor și a fructelor—ocupație așa de potrivită cu aptitudinile femeilor. Statistici recente arată că dintr'un milion

de persoane ce se ocupă cu lucrările agricole, 500 mii sunt femei. Agricultură franceză ocupă mai mult de 2 milioane de femei. În Germania proporția femeilor e de jumătate. În Statele-Unite și Danemarca proporția merge crescând. Numărul femeilor ce se ocupă azi cu agricultura e enorm.

Școli agricole există în Norvegia, Rusia, Germania care are mai mult de 20 școli de acestea. În Olanda sunt 15. Danemarca și Belgia au de asemenea școli agricole, care pe lângă formarea profesională completează dela țară, caută a mai iniția pe femei și la rolul lor de educatoare. În Franța s'a recunoscut nevoia acestor școli și se caută a se înființa. În Rusia învățământul agricol pentru femei e obiectul discuțiilor de mare interes și după hotărârile congresului dela Academia de agricultură, Rusia va poseda școli de agricultură pentru femei pe baze foarte serioase. În Irlanda guvernul e pe punctul de a rezolvi în chip liberal și progresist chestia admiterii femeii la studiile agricole. Austria are 14 școli de agricultură.

Afară de școli agricole propriu zise mai sunt și școli de lăptărie și de brânzărie. Astăzi nimeni nu mai consideră aceste ocupații ca triviale; ele sunt luate, de oameni serioși și conștienți, ca ramuri a științei agricole. Suedia, Danemarca, Norvegia, Finlanda au făcut mari progrese în creșterea și exploatarea animalelor casnice. În Belgia sunt 23 lăptării cooperative. Se știe, că venitul Belgiei de pe lapte e de 360.000.000 lei.

Ideea de școli de lăptărie se datorește Suediei. Finlanda are 28 școli de acestea. Elveția 4, dar numai cu elevi bărbați; pe când în țările scandinave cea mai mare parte sunt femei.

Unii învățați exprimă dorința ca școlile superioare de agricultură să fie accesibile și femeilor, astfel ca și femeia ca oricare bărbat să poată fi licențiată în agronomie pentru a fi inginer agricol. În Statele-Unite există această inovație. Multe fete urmează la școlile de agricultură și mecanică, unde sunt și femei profesoare.

S'a constatat că și horticultura convine foarte bine femeii, căci pe lângă stăruință, ea mai pune și gust, sentiment estetic.

Prejudițiile începând a dispărea, astăzi orice fată—despre țările într'adevăr civilizate, e vorba—se devotază oricărei profesii către care se simte atrasă. Există multe școli horticole, după cum vom vedea, ce sunt frecventate de fete de păstori, de fete de doctori, de fete de profesori...

În Anglia școala cea mai bună e cea dela *Swanley*, în care lucrează 60 eleve pe un teren de 17 hectare, sub privegherea grădinarului șef și a profesoarelor.

Acestea sunt femei bine instruite, femei culte—care se pricep a lucra pământul cu o exactitate științifică. D-na Jeanne de La Rive, descrie această școală în chip foarte sugestiv. Uniforma elevelor este o fustă scurtă de culoare cafenie cu o tunică ce se deschide pe o jiletică albă sau verde deschis; ele mai port jambiere de piele. Acest costum e făcut în vederea libertății mișcărilor. Cursurile durează 2—3 ani, după care iau diploma în urma unui examen cu privire la horticultura teoretică și practică, botanică, entomologie și ținerea registrelor. Tot în aceste școli se mai învață și agricultura, lăptăria și îngrijirea pasărilor—ca ramuri surori ale horticulturii, însă ele sunt pe al doilea plan. Unele eleve eșite din această școală au luat și medalia de aur.

Absolventele devin grădinărese-șefi sau ajutoare de grădinari-șefi. În Anglia sunt atâtea parcuri și grădini bogate încât nu-i greu de avut un loc, și încă plătit foarte bine. Multe eleve se reunesc și-si cumpără un teren—dacă au un capital mai mare—pe care-l cultivă ele singure punând zarzavat. Cele care se mărită la țară după un om avut au ocazie să-si pue în practică cu mult folos și plăcere ceea ce a învățat în școală.

„Unirea Internațională agricolă și horticolă pentru femei“ a făcut și alte școli în Anglia. Scopul acestei societăți, care-si are sediul la Londra este: de a servi de legătură femeilor din toate țările ce ar dori să se ocupe de horticultură; de a face cunoscute metodele de cultură și de a compara între ele metodele din toate părțile; de a veni în ajutor membrilor Uniunii dându-le locuri.

În Germania e o asociație cu 240 membre. Fiecare din acestea se ocupă într'o ramură ce ține de agricultură. Ele câștigă până la 1350 lei pe lună. Sunt 4 școli horticole în Germania; cele mai însemnate sunt cele dela Marienfeld lângă Berlin și cea din Godesberg pe Rin.

În Elveția societatea femeilor pentru utilitate publică fundă la Niederlenz o școală de agricultură și grădinărie pentru femei pe motiv: de a scăpa țara de tributul ce-l plătește străinilor pentru aducerea produselor horticole; de a deschide noi drumuri tinerele fete; cât și pentru a pregăti femei profesoare pentru învățământul grădinăriei. De altfel toate școlile menajere din Elveția cuprind și grădinăria.

Și într'adevăr cine a avut fericirea să vadă Elveția ușor se poate convinge de chipul în care se cultivă acolo florile, fructele și zarzavaturile... Visitarea pieței în zilele de târg este o adevărată plăcere, ceea ce nu se simte în alte pieți.

Suedia are o școală coeducativă cu cursuri de 2 ani. Olanda are o școală de grădinărie. Norvegia are 2 școli. Danemarca una.

În Belgia horticultura face parte din program. E și o școală de horticultură la Anvers. Sunt și școli ambulante, care merg din loc în loc unde stau câte 3 luni, și care dau fetelor dela țară noțiunile cele mai simple de horticultură.

Finlanda are o școală pentru fete și nouă accesibile și băeților și fetelor. La Moscova sunt cursuri de horticultură pentru fete.

Australia are o școală. În Statele-Unite de asemenea există una.

În Franța nu există școli horticole. Prejudițiile de clasă încă domnesc; dar se caută a se înființa; căci vede toată lumea, că acolo unde sunt femei grădinari rezultatele sunt remarcabile.

Iniințarea acestui nou fel de școală va contribui să transforme cu totul educația femeii—transformare ce va folosi nu numai sexului ci umanității întregi.

Bărbatul și femeia secolului al 20-lea luminați și puși pe calea practică deopotrivă, vor mai micșora mizeria materială și morală din societate.

ȘTIINȚA

ASUPRA INTERIORULUI PĂMÂNTULUI DĂRĂMAREA UNEI VECHI «QUASI-AXI- OME» ȘTIINȚIFICE.

E cunoscută de toți puterea obiceiului, mai ales în ce privește sentimentele, patimele ori „slăbiciunile“. S'ar putea vorbi și de o putere a obișnuinței intelectuale.

Când o generațiune a prins a învăța și a crede, din școli și dela autoritatea înaintașilor ei, o idee fundamentală științifică, aceasta să înrădăcinează într'atât în spiritul ei, încât, dacă în urmă cercetările vin să infirme acel presupus adevăr, să stabilească o interpretare a fenomenului, mai apropiată de realitate, dar diferită de cea dintâi, mulți din indivizii acelei generații, numeroși savanți printre ei, nu recunosc noua idee, dar susțin cu persistență pe cea veche, atât timp cât li se mai oferă subterfugii și argumente.

Târziu abia, când toată puterea de logică ajunge de partea noii idei, care conține mai mult adevăr, acești reacționari intelectuali trebuie să cedeze. Asupra acestui fenomen psihologic, istoria științelor în secolele 18 și 19 ne oferă tipice exemple. Să cităm în treacănt greaua luptă pe care au avut-o a duce ideile rezultate din încă recentele studii asupra constituției intime a materiei, față de teoria clasică a atomului; lupta profundelor și originalelor vederi ale lui Iwante Arrhenius, asupra fenomenelor de disociațiune electrolitică și ionizație, contra cărora la început se ridicaseră aproape toți fizicienii.

Intr'o altă ramură a științei, neîncrederea și greutatea ce-a avut să întâmpine teoria tetraedrică a lui Lowthian Green, relativ la adevărata formă a pământului e încă un exemplu al puterii obișnuinței intelectuale care scoate în relief caracterul reacționar, din fire, al omului. În fine, în legătură cu această teorie, ca având același obiect, pământul, ideile moderne și deci cele mai probabile asupra interiorului pământului au avut de luptat mult contra ipotezei de secol înrădăcinate, în spiritul omenesc și care era de aceia, socotită ca inatacabilă.

Se știe că ideea ce și-o făceau cei vechi despre interiorul pământului, și care a căpătat valoare științifică prin cosmogonia lui Kant și Laplace, era că acest interior e format din materii topite, arzânde.

În adevăr, după cosmogonia amintită, pământul după ce, rupându-se din soare, a trecut prin fazele gazoasă și ligidă, a ajuns apoi la un stadiu de răcire superficială, când a prins coajă la exterior, rămânând lichid încă la interior unde temperatura se menținea încă destul de ridicată pentru a topi toate materialele ce existau acolo. Dovadă era că vulcanii vărsau lavă topită, din sânul pământului, dovadă faptul constat—dar cât de „superficial“, vom vedea—că în interior temperatura crește cu adâncimea. Părea sigur deci că acest interior e topit, la o temperatură foarte mare și în stare fluidă. Și ideea aceasta a domnit necontestată până în a doua jumătate a sec. al 19lea.

Încă din prima jumătate a secolului, fără a fi negată, ideea fluidității interne, a magmei, se încurca prin cercetările făcute asupra temperaturii ce domnește acolo în adâncimile nepătrunse ale interiorului globului pământesc. Aceste cercetări se făceau pe două căi: prin mine și sonde,—având o valoare cu totul neegală. Prin mine, e ușor de înțeles, cât de greu era de a afla adevărata temperatură a rocei din

adâncime, la care se ajunsese; căci acea rocă își pune temperatura ei inițială în grabnic echilibru cu aceia a aerului ce pătrundea din exterior, lua temperatura rocei, nu așa cum o avea ea, în mod normal, la punctul unde se afla, dar mult mai scăzută prin contactul cu aerul, scădere ce depindea de coeficientul căldurii ei specifice. S'a întrebuițat mai cu folos sondele, în care această eroare e mult mai mică și rezultatele mai aproape de realitate. Cu toate acestea, chiar aceste rezultate sunt diferite între ele, din cauza naturii și structurii speciale a rocilor în care se făceau diversele sondaje. Ca să înțelegem rezultatele obținute, trebuie să definim mai întâiu o noțiune specială: *gradul geotermic*. E distanța cu care trebuie să ne coborâm în interiorul pământului, pentru ca temperatura să crească cu un grad-centigrad. Ori, după localități, valoarea gradului geotermic variază. Principalele sondaje din timpurile recente au fost la Speremberg (lângă Berlin) și Schlackenbach (în Saxa), primul până la 1269 m. de adâncime, al doilea până la 1716 m. În fine, un al treilea sondaj, cel mai adânc, a ajuns 2003 m. în Silesia.

Valorile găsite pentru gradul geotermic în aceste trei sondaje sunt respectiv de 33 m., 36 m., și 34 m., alte rezultate sunt și mai deosebite. Se admite însă ca valoare medie a gradului geotermic, distanța de 30—34 m.; pentru această distanță temperatura crește în interiorul globului cu 1° C.—începând dela o adâncime de 20 m., până unde solul e supus fluctuațiilor atmosferei înconjurătoare. Această creștere de temperatură s'a constatat *experimental* până la o adâncime maximă de 2 kilometri. Ce înseamnă însă această distanță față de 6730 klm., lungimea razei pământeste? Iată de ce spuneam mai sus că aceste constatări sunt foarte „superficiale“ (în sensul strict al cuvântului). Așa că putem noi generaliza rezultatele obținute pentru toată distanța? Ajungem la temperatura fantastică de 20000° la centru! De aceia s'a părut greșită o astfel de generalizare. Alții servindu-se de curbele reprezentative ale variației temperaturii după adâncime, le-au transformat în o ecuație de gradul II și de aci, printr'o nouă generalizare pripită, au dedus o creștere în interior a temperaturii până la 1600 K., de unde ar urma apoi o *scădere!* De sigur fals!

Mai logic e să admitem că, după ce crește mereu până la o adâncime oarecare, temperatura rămâne în urmă *constantă*. Chiar așa fiind trebuie să recunoaștem că temperatura magmei va fi destul de ridicată pentru ca toate corpurile, metale și metaloide, ce se află acolo, să fie topite, în stare fluidă.

Ne menținem așa dară în vechea *teorie a fluidității*? Așa s'ar părea.

Dar să introducem acum considerațiunea unui nou factor, neglijat mult timp: *presiunea*. Aceasta merge crescând în adâncime, de oarece fiecărui strat subteran i se adaogă pe lângă greutatea sa proprie, presiunea straturilor superioare; așa că pe la vreo 7 Klm. *presiunea ar fi de 200000 de atmosfere*.

Această enormă presiune, la o adâncime de aproape $\frac{1}{10}$ din raza pământescă, dă de gândit. Nu ar compensa ea efectele căldurii interne, care tind la îndepărtarea moleculelor, la licefierea lor? Adică *prin enorma presiune ce se exercită asupra materialurilor din magmă, n'ar fi, aceasta, pusă într'o specială condiție de continuitate moleculară, de soliditate poate?* Cine nu știe că azi, prin presiune și oarecari alte condiții, se dă hârtiei o astfel de tărie încât servește la facerea roților de tren și automobil?

Ideia aceasta teoretică e sâmburele noii teorii asupra interiorului pământesc. Să vedem acum, pe scurt,

probele sau motivele care au dus la adoptarea noilor idei.

1) Incă de pe la 1863 Williams Thomson (lord Kelvin) emitea ideea că interiorul globului *nu poate fi fluid*; aceasta după studiile sale asupra mareelor întovărășite de calcule matematice, pe care neputându-le aborda aci, rămâne să ne mulțumim cu autoritatea marelui fizician englez.

2) Tot pe cale teoretică, un alt fizician, francez, Roche, a susținut că ideia fluidității interne a globului nu e compatibilă cu valoarea precesiunii și nutațiunii actuale, idee, care, de asemenea, nu a eșit din cercul restrâns al savanților.

3) Rezultate mai hotărâtoare, mai concludive ne oferă geodesia.

Cu aparate de-o sensibilitate extremă, măsurând atracția pământului asupra unor masse bine determinate și servindu-se de legile lui Kepler și Newton fizicieni ca Cavendish, și mai târziu d. Boys, au putut calcula *greutatea pământului*; aceasta e 5875 miliarde de miliarde de tone ceia ce se exprimă scriind: 5875×10^{21} tone. Prin măsurarea unui meridian și apoi a razei s'a putut afla volumul terestru; însă, după o elementară formulă de fizică ($V=G.D$), raportul volumului la greutate ne dă densitatea. Prin calculele făcute astfel s'a găsit densitatea medie a globului egală cu 5.5; e ușor de calculat densitatea medie a materialelor, minerale, metale sau săruri care alcătuiesc scoarța solidă dela suprafață; calculul a dat cifra medie 2; ușor de văzut de aci că densitatea materialurilor din interior, din magmă va trebui să fie mult mai mare, căci numai așa se explică faptul că, densitatea scoarței fiind numai de 2 (și ceva) cea generală se ridică la 5.5. Se admite densitatea internă egală cu vreo 7; deci o *densitate egală cu aceea a metalelor*; o astfel de stare fizică, cu o atare densitate nu e de sigur *fluidă* ci probabil într'o stare de soliditate, de *rigiditate* însemnată.

4) Acest rezultat al Geodesiei a fost confirmat apoi în chip strălucit de calculele astronomice la care au luat parte Roche, colonel Ligoudés și alții; în aceste calcule, studiindu-se raporturile în care se află turtirea la poli a unei sfere lichide în rotație cu distribuția materialurilor, forța lor de rotație, densitatea lor, s'a constatat că pentru turtirea existentă pe globul nostru, trebuie să corespundă o distribuție a corpiilor în sferă astfel încât densitatea să meargă *creșcând dela suprafață la centru*: iată de ce magma are o densitate mult mai mare chiar după unele calcule, decât aceia a metalelor celor mai grele. Dar atunci se mai poate vorbi de *fluiditatea* magmei?

5) Al cincilea argument și, cred, cel mai decisiv. E adus de o știință tânără dar fecundă și care stărnește multă admirație pentru frumoasele ei rezultate. E Seismologia: studiul cutremurilor de pământ.

A ajuns Seismologia la frumoase rezultate de când posedă principalul ei aparat pendulul orizontal care înregistrează vibrațiunile solului, nu numai acelea din cutremurile mari „simțite“ dureros de oameni, megasismele, dar și acele subtile vibrațiuni care aproape încontinuu agită scoarța pământului, dar care tocmai din cauza fineței lor nu sunt percepute de simțurile noastre (microsisme). După numeroase studii ale acestor vibrațiuni, ce se reprezintă prin diagrame, studiu început de Wertheim, s'a ajuns la următorul rezultat: într'un cutremur se deosebesc două faze distincte: una preliminară și alta principală.

Faza preliminară (*frissons préliminaires*, în franț.) cuprinde două feluri de vibrațiuni: unele *longitudinale*, care se formează dela centrul cutremurului (epicentru) și se răspândesc dealungul scoarței solide,

la o adâncime anumită dela suprafață, și altele *transversale*, care se răspândesc, cum numele le-arată, transversal, străbat pământul în direcția unui diametru, ajungând la antepodul punctului de unde au plecat. Ele străbat deci întâiu scoarța, apoi miezul (magma) și în fine a doua oară scoarța în polul opus al diametrului. În faza principală sunt vibrațiunile violente simțite de oameni, vibrațiuni *superficiale* care zgudue pământul pe o suprafață variabilă în jurul centrului în acțiune. Iată ce ne interesează acum, după aceste noțiuni preliminare. S'a calculat vitezele cu care aleargă aceste vibrațiuni, de către Bendorff, D. Oldham și alții. Pentru vibrațiunile preliminare longitudinale care străbat prin scoarța solidă a globului s'a găsit viteza medie de 6 klm. pe 1".

Iată însă ce ne spun rezultatele lui Oldham pentru vibrațiunile preliminare *transversale*; socotind că ele se mișcă din centrul pământului spre exterior, dealungul unei raze, se constată aceste trei faze: a) pentru distanța de $\frac{5}{10}$ din rază viteza lor e de 15.7 klm./1"; b) pentru distanța dintre $\frac{5}{10}$ și $\frac{9}{10}$ din rază, viteza vibrațiilor transversale scade treptat *dela 15 klm., la 10 klm., pe 1"*; c) în fine pentru ultima zecime ($\frac{1}{10}$) din rază, ce-a mai rămas până la exterior, viteza scade brusc până la 5 klm./1"!

Din aceste rezultate s'a tras concluzia existenței a 3 straturi deosebite în adâncimea globului: unul, cel mai profund, e miezul adânc din jurul centrului (până la jumătatea razei) apoi urmează stratul intermediar între acest miez și scoarța solidă din afară; după structura fizică diferită a fiecărui strat, am văzut că viteza e cu totul alta în fiecare din ele, *având valoarea maximă în stratul cel mai adânc*. Făcând o simplă medie aritmetică a acestor 3 viteze succesive, găsim cifra *10 klm. pe 1" viteza medie a vibrațiilor transversale!* În 21 de minute aceste neînchipuit de repezi vibrațiuni ajung la antipozii, străbat diametrul de 12700 klm.!

În fața acestui rezultat pozitiv al științei, concluzia logică se impune: dacă vibrațiunile longitudinale din scoarța solidă străbat rocele cu viteza de 6 klm. pe secundă, atunci vibrațiunile transversale, care fac 10 klm., pe 1" (și chiar 15 klm., pe 1" în stratul cel mai profund), *trebuie să străbată un mediu cu mult mai dens, mai rigid decât acela al rocilor solide*; și am văzut că acest mediu e însăși interiorul globului. Căci se știe că viteza unor vibrațiuni e proporțională cu rigiditatea mediului străbătut: și copiii știu că un tren se aude venind dacă pui urechea la șinele de fier: cu mult înainte ca aerul să ne fi transmis vibrațiile, căci viteza lor e mai mare prin fierul rigid decât prin aerul fluid. Iată-ne ajunși la concluzia că *interiorul globului nu poate fi topit, lichid, pentru atâtea motive înșirate, pentru că mai ales n'ar fi capabil de-a transmite vibrațiile transversale cu viteza fantastică de 10 klm., pe 1", când cele mai solide materiale ce cunoaștem în scoarța abia transmit vibrațiile longitudinale cu 6 klm./1"*; că *magma e într'o stare de soliditate, de rigiditate sau de densitate, dacă voiți, cu totul excepțională, că e mai mult chiar, cred unii, decât solidă, că e într'o stare ce-am putea-o numi hipersolidă și care n'are corespondent (echivalent) la suprafață*. Iată-ne departe de ideea clasică a interiorului fluid, arzând, în veșnică agitație. Dar cum se face că totuși vulcanii varsă lavă topită, lichidă?

Iată. Hipersoliditatea aceasta a magmei interne e funcțiune de uriașele presiuni de sute de mii de atmosfere, care o comprimă acolo, în interior, așa că, cu toată căldura ce există în centru, păstrată din timpurile primordiale ale planetei noastre, ea capătă o

continuitate moleculară așa de mare încât devine capabilă de-a propaga vibrațiile transversale cu uriașa viteză amintită.

Când într'un punct al acestui miez solid, prin oarecare cauze greu de definit, părțile superioare și scoarța se disloacă, crapă permițând aerului exterior de-a pătrunde în adâncimi, atunci imensele presiuni subterane scad considerabil prin echivalarea cu presiunea atmosferică, scădere care permite în *acel loc*, magmei să ia forma lichidă cauzată de temperatura înaltă de acolo și să izbucnească prin presiunile înconjurătoare, în exterior: e erupția lavei vulcanice, topite și arzândă. Fie aceasta explicația erupțiilor vulcanice, fie alta, geologia de azi se poate lipsi în orice caz, în explicarea acestui fenomen, de vechea idee a fluidității, care e după cum am văzut greșită, dar care prinsese totuși atâtea rădăcini în spiritele oamenilor. De aceia spuneam că noile idei învingând cu greu, au dărâmat, ca să zicem așa, o falsă quasi-axiomă științifică.

În acest rezultat vedem un frumos exemplu de cooperățiune și legătura dintre diversele ramuri ale științei, ramuri care conlucrează toate la un scop comun: Adevărul.

Acțiunea și Astronomia, cu ramurile lor Geodesia, Sismologia, au conlucrat la același rezultat comun: că interiorul globului nu numai că nu e fluid, ba încă se bucură de o stare de soliditate excepțională; aceasta o dovedesc studiul mareelor (flux și reflux) studiul precesiunii și nutațiunii, studiul turtirei la poli, studiul densității, studiul vibrațiilor globului în timpul cutremurilor etc. Și încă noi n'am făcut decât să amintim aci primele dovezi, fără a putea insista mai mult decât asupra celor din urmă,—atât cât permitea cadrul acestui articol.

(După «Cosmos», 1908-1910).

Eugen Mălinescu.

Iași, Septembrie 1910.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

LĂMURIRI PENTRU «FACLA».

Revista „Facla” publică un al doilea răspuns la notița apărută în *N. R. R.*, dela 5 Sept., (notiță, în care se făceau oarecari aprecieri asupra campaniei dusă de dânsa în contra naționaliștilor). Amândouă aceste răspunsuri cuprind însă lucruri pe care eu le știam; adică, la cari, înainte de notiță, mă gândisem că pot servi drept argumente pentru „Facla”. Și totuși am lăsat să se imprime notița în cestiune, și chiar astăzi sunt convins că n'am făcut o greșală.

Să lămurim mai bine cele scrise în *N. R. R.* dela 5 Sept., căci poate așa vom ajunge la o înțelegere pe viitor.

N. R. R., exprima regretul că *Facla*, care începuse ca o revistă scrisă în tendințele socialismului științific, a sfârșit, în urma campaniei dusă în contra naționaliștilor, prin a adopta însușirile mentalității huligane.

Prin contrastul pus între tendințele socialismului științific și mentalitatea huligană, indicam în destul de clar, că regretul nostru se referea la mentalitatea scriitorului socialist, adică la felul său de a scrie, și nu la însuși ideile socialiste. Perderea acestora din urmă nu ar fi fost pentru noi un motiv de regret, și în nici un caz un motiv de a atrage atențiunea publicului asupra polemicei din *Facla*.

Mentalitatea huligană apoi o ilustram prin câteva

citete luate din numerile de vară ale *Faclei*, și în cari:

Dintr'unul reeșea: că greco-bulgarul d. N. Iorga este subvenționat de societatea Zappa, din fondurile Olimpicilor.

Din altul: că d. Iorga este un fricos.

Din altul: că d. Iorga este un șmecher, care a fugit de serviciul militar.

În sfârșit din altul: că A. C. Cuza ar fi țigan.

Aceste citate sunt pentru noi ilustrațiuni ale mentalității huligane. Căci în ce consistă o mentalitate de huligan? În împerecherea pur și simplu de adjective, fără amestecul judecății logice. Omul cult judecă; huliganul improșcă cu adjective! Scriitorul cult,—și ca acesta și socialistul științific,—argumentează; huliganul pur și simplu afirmă, fără să se creadă dator să-și dovedească afirmațiunile. Un polemist din școala socialismului științific, chiar în fața celor mai triviale adjective aruncate de adversar, nu își pierde cumpătul, ci răspunde prin judecată. Ii zice adversarul: trădătorule! jidovitule! păcătosule!; el răspunde calm și cu mintea limpede. El știe că pe aceia care rage n'ai să ajungi a-l stăpâni răgind și tu mai tare!

După schimbarea operată la *Facla* n'avem noi oare dreptul să regretăm pe vechii polemisti?

Dar *Facla* ne aduce explicarea prin articolul lui Liviu: „siliți să ne coborim de pe terenul ideilor pe acela al persoanelor, ne coborim în adevăr când între acele persoane este și un A. C. Cuza. Porniți să curățim noroiul, în mod fatal ne vom umplea și noi. Dar acesta e un *sacrificiu* pe care-l facem și pentru asta—nu ne sfiim s'o spunem în gura mare—merităm laude, nu dispreț”.

Această explicare o prevedeam. Și tocmai fiindcă o prevedeam, o regretam.

Noi credem că coborîrea pe care și-a impus-o *Facla* este nu numai un sacrificiu, ci este chiar declararea înfrângerii ei definitive.

În adevăr, să examinăm puțin cum stau lucrurile.

Facla și-a propus să destăinuieze pe d-nii Iorga și Cuza, apostolii naționalismului antisemit. Pentru acest scop ea a încercat să opună naționaliștilor mai întăi argumente. Argumentele n'au fost discutate de aceștia. *Facla* a lăsat atunci argumentele și s'a coborât la noroi. Așa, suntem noi jidoviți? Taci bulgarule! Taci grecoteiule! Suntem noi internaționaliști? Dar tu ai făcut armata, pișcherule? N'avem religie? Taci țigane! Și așa mai înainte. *Facla* și-a zis: nu merge cu judecata, hai să meargă cu lopata.

Și-a zis și a făcut rău.

Naționalismul, așa cum îl înțeleg d-nii Iorga și Cuza, nu se propagă prin forța ideilor sale, ci, din potrivă, prin posibilitatea pe care el o dă ori și cui de a se dispensa de idei! Dacă nu ești partizan al d-lor Iorga și Cuza, ești silit să judeci prin tine însuși, sau cel puțin trebuie să-ți frământă mintea ca să înțelegi ce au judecat alții în problemele sociale și politice! Ca partizan al d-lor Iorga și Cuza, te găsești în perfectă beatitudine intelectuală! N'ai nevoie de nici o judecată! Cahalul să trăiască! El explică tot.

Prima și ultima condiție de îndeplinit, pentru a fi bun naționalist în înțelesul Iorga-Cuza, este să renunți la ori și ce judecată și să nu-ți mai obosești creierul. Cei dintâiu, d-nii Iorga și Cuza îndeplinesc perfect această condiție. Prodigioasa activitate naționalistă pe care o depune în special d. Iorga, l'ar fi istovit de mult pe acesta, dacă ea ar fi cerut concursul creierului! Dar nu. D. Iorga își vede de multe alte ocupațiuni ale sale: este bun gospodar, este bun

patron tipograf, este bun profesor de istorie, nu lipsește nici dela Academie, și în același timp este și naționalist. Câtă muncă îl ține pe dânsul naționalismul? Mai nimic.

Aceasta este puterea de propagandă a naționalismului d-lor Iorga și Cuza: el dispensează pe oricine de judecată. Ca naționalist, poți face politică și poți rezolva chiar cele mai grele probleme sociale la ori și ce vârstă! Copiii din clasa I gimnazială, după citirea unui singur număr din *Neamul Românesc*, dau aceleași răspunsuri, în materie de economie politică, ca și d. A. C. Cuza profesor la Universitatea din Iași!

Un asemenea naționalism nu se produce prin semănare de idei, ci prin stărpirea ori și cărei semințe de idei. Dai cultura la o parte, și ai înaintea ta sufletul atavic: cu superstițiile lui firești, cu ura de tot ce e nou și strein; și aci te oprești, căci mai mult nu-ți trebuie. Dacă este să mergi mai departe și vrei să refaci cultura sufletului pe alt temei, atunci vezi că ai trebuință de multe cunoștințe și de multă iubire de oameni; de aceea mai bine te oprești. De ce să-ți bați tu capul cu un naționalism rațional care să fie spre folosul tuturor? Mai bine rămâi la naționalismul negativ care este spre folosul tău imediat! Trăiască Cahalul!

Cei ce au vreme de pierdut să se facă naționaliști raționali! Cei grăbiți însă să vină după Iorga și Cuza!

Contra naționalismului care ne dispensează de judecată, cum ai să poți lupta? Renunțând și tu la judecata ta? Dar atunci ești oare sigur că vei găsi și în favoarea ta un suflet atavic, cum sunt siguri că găsesc în favoarea lor d-nii Iorga și Cuza?

Eu cred că nu, cu toată explicarea dată de *Facla*. Atunci ce rămâne de făcut?

Dacă ai încredere în dreptatea cauzei tale, nu renunța la arma ta de luptă, nu renunța la judecată. Lasă împerecherea de epitete și afirmările nedovedite pentru adversari! Nu te speria de succesele aparente ale acestora. Acel care nu este condus de judecată este schimbător; astăzi te hulește și mâine te ridică în slăvi! Singurul adversar neclintit, este acela care îți înțelege argumentarea și totuși nu ți-o aprobă.

Cu improșcări de noroiu nu s'a câștigat nici o bătălie.

C. R. M.

IN CHEȘTIUNEA CONVENȚIUNII TURCO-ROMÂNE.

Cu toată lipsa de precizie a faptelor, presa continuă a se ocupa de alianța secretă turco-română, precum și de alipirea Turciei la tripla alianță, sau mai exact la politica Germaniei și Austriei.

Ambele aceste două evenimente însă nu pot fi discutate separat, și aceasta nu numai pentru că marile vizir după ce ne-a onorat cu vizita sa a tratat și cu baronul Aehrenthal, ministru de externe al Austriei, cât pentru o împrejurare mult mai serioasă, care probabil că a determinat și mai mult, pe lângă alte împrejurări, pe Germania și Austria nu numai să inspire României o alianță cu Turcia, dar chiar prin aceasta să atașeze și pe Turcia la politica lor.

În vara anului acesta s'a încheiat cunoscuta convenție dintre Rusia și Japonia, convenție care a avut de rezultat aplanarea multor dificultăți rămase pe urma războiului dintre aceste puteri, dificultăți care puteau constitui dacă nu un nou casus belli, în tot

cazul un mijloc de a ține neconținut îndreptate forțele Rusiei către Extremul Orient.

În urma încheierii acestei convenții imperiul moscovit putându-și îndrepta mai liber atențiunea către slavii din Europa, incontestabil că și diplomația Germano-Austriacă trebuia să găsească un contra-pond la paguba ce suferea prin pierderea Japoniei, dacă nu în atașarea directă a Turciei la tripla alianță, de oarece la aceasta s'ar opune probabil Italia, dar cel puțin într'o convenție turco-română care în definitiv va servi tot interesele germanismului.

Avem de relevat în această împrejurare în primul rând slăbiciunea diplomației Austriace și Germane, care nu a luat nici un fel de măsură pentru a zădărnici convențiunea Ruso-Japoneză, interesul fiind ca Japoniezii să țină neconținut încurcați pe Ruși în Extremul Orient, măsură care ar fi venit în avantajul germanismului și al popoarelor neslave din sud-estul Europei cu mult mai mult decât convențiunea turco-română.

De unde rezultă dar că svonurile de o apropiere a Turciei de tripla alianță și de o alianță cu România au la bază și această împrejurare și că astfel nu pot fi lipsite de temei, cu observațiunea că inițiatorii acestora, trebuiau să prevadă din vreme mijloacele de diminuare a veleităților slavismului și dacă erau de bună credință față cu cauza noastră, să nu ne expună prin faptul unei asemenea alianțe în primul rând pe noi la provocațiunea acestuia. Căci, în definitiv, ce putem câștiga noi după urma unei asemenea convenții? Drepturi pentru aromânii din Macedonia?

Constatăm însă că de aceștia s'au interesat prea puțin oamenii noștri de Stat, și apoi sigur că ei nu vor câștiga mai mult prin faptul acestei convenții.

E interesul de a diminua pe Bulgari venind în sprijinul Turcilor? Dar de ce atunci când a fost vorba de determinarea graniței dintre Dobrogea și Bulgaria, Austria a intervenit tocmai în favoarea Bulgarilor delăsându-le lor vechile fortificațiuni turcești?

Nu rezultă de aci intențiunea Austriei de a ne pune în inferioritate față cu Bulgaria și în tot cazul de a crea un motiv de provocare față cu vecina noastră care nici până în prezent nu a dărâmat aceste fortificațiuni? Și atunci nu avem dreptul să ne îndoim de buna credință a inspiratorilor acestei convenții și să credem că ea n'ar putea sluji decât intereselor politice pan-germane cât și aceluia care caută să ne dea prilejul de a privi într'altă direcțiune decât peste munții Carpați?

Dar să admitem că avem tot interesul de a reduce din veleitățile Bulgarilor. Lovind astfel alături de Turci pe Bulgari, înfrângerea acestora n'ar avea nici un ecou în inima slavismului, Rusia? Incontestabil că da. Și atunci sigur că provocațiunea s'ar întoarce mai de grabă tot împotriva noastră, căci nu va trebui niciodată să uităm că avem în coastele noastre pe lângă imperiul Rus și pe cel Austro-Ungar cari la 1877 au contractat ca unul să ne ia Basarabia, iar celălalt să ocupe Bosnia și Hertșegovina.

Avem totuși nevoie de o apropiere de Turcia. Aceasta nu însă în vederea înfrângerii Bulgarilor, ci a apărării față cu Rusia. Avem apoi nevoie și de prietenia Bulgariei și a Serbiei și a tuturor popoarelor Balcanice față cu Austria. Iar dacă vom fi atât de desțoinici ca să convingem pe slavii din Balcani de necesitatea unei apropieri de noi și de Turcia, față cu pericolele pangermanismului și panslavismului, vom aduce cu chipul acesta într'adevăr reale foloase păcei și *statu-lui-quo* Balcanic, rezultat la care în nici un caz nu vom ajunge cu convențiunea care se discută.

M. Ștefănescu-Jacint.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACTURA

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATASARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Tuffetas din fabrica Bonnet culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

FĂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotale, Ciocapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri

gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE CE PROVİN DIN Infecțiune'e Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralactic)

APROBAT DE CONS. SANIT. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. In provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

CABINETUL MEDICAL MODERN

PENTRU BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC

FL

Dr. I. MITULESCU

Fost colaborator la INSTITUTUL KOCH (Berlin) și Asistent la I-a clinică medicală a PROF. LEYDEN din Berlin

SPECIALIST IN BOALE DE PIEPT ȘI STOMAC (ADULȚI ȘI COPII)

Instalație specială pentru examinarea cu „RAZELE ROENTINGEN

” ” ” aplicarea ELECTRICITĂȚII

” ” ” INHĂLĂȚII, BAI ȘI MASAJUL ELECTRIC

Laborator Special pentru analize de URINĂ, SPUTĂ, etc

Consultațiuni în toate zilele de la 9—12 a. m. și 4¹/₂—7¹/₂ p. m. precis.

Pentru săraci, bolnavi de piept gratis Marțea și Sâmbăta de la 3—4¹/₂ p. m. precis.

LA INSTITUTUL de BINE-FACERE

STRADA COVACI, 19 (Etajul I). — Telefon 19/58 —

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25 97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angrosiștilor li se acordă rabat

— Să nu lipsească din nici o casă —
Franzbranntwein „Dr. KONYA“

Fricțiune întăritoare pentru musculatură, infailibilă contra durerilor reumatismale, la gâtă, lumbago și ori-ce răceli. Intreține sănătatea, puterea și frumusețea corpului. — Flacon de buzunar 50 bani. Flaconul original LEI 2.

Franzbranntwein cu Menthol

de Dr. Konya se distinge prin puterea sa antiseptică și răcoritoare. Ca atare este recomandat în special contra durerilor nevralgice, durerilor de cap și contra afecțiunilor catarale.

Flacon de buzunar 60 bani. — Flaconul original LEI 2.25

— SE GĂSEȘTE LA FARMACII ȘI DROGUERII —

Veriți-vă de imitațiuni! Veritabilul Franzbranntwein Dr. Konya poartă marca „Fortuna“ depusă la Tribunal și semnătura Dr. Konya și fiu pe gâtul sticlei.

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cușoscători